МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
СВЕТИ НИКОЛЕ
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ
СТУДИСКА ПРОГРАМА: МЕЃУНАРОДНО ПРАВО,
ПРАВО НА ЕУ И ДИПЛОМАТИЈА

МАГИСТЕРСКА РАБОТА

ПРЕДИЗВИЦИ СО КОИ СЕ СООЧУВААТ ФОРМАЦИИТЕ НА АРМИЈАТА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ПРИ УЧЕСТВО ВО МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ

СТУДЕНТ: КАТЕРИНА ГАЛАЗОВСКИ
БРОЈ НА ИНДЕКС: М24703
МЕНТОР: ПРОФ. Д-Р ЕМИЛИЈА ИЦОСКА

Свети Николе, 2025

Апстракт

Армијата на Република Северна Македонија (АРСМ) игра активна улога во меѓународните мировни мисии, придонесувајќи кон глобалната безбедност и стабилност. Сепак, учеството во вакви мисии носи со себе повеќе сложени предизвици. Еден од главните проблеми е ограниченият буџет за одбрана, што влијае врз набавката на современа опрема и одржливоста на долгорочните ангажмани. Дополнителен предизвик е интероперабилноста со силите на НАТО и другите партнери, особено во однос на комуникациските системи, заедничката обука и стандардизацијата на оперативните процедури.

Јазичните бариери и културните разлики исто така претставуваат пречка во мултинационалната соработка, често влијаејќи врз координацијата и ефикасноста на теренот. Дополнително, потребата од континуирана обука, професионален развој и психолошка подготвеност на персоналот е клучна за исполнување на барањата во различни и често ризични средини. На стратешко ниво, предизвиците вклучуваат усогласување на националните одбранбени приоритети со меѓународните обврски, управување со перцепцијата во јавноста и одржување политичка поддршка за учество во мисии во странство. И покрај овие предизвици, АРСМ постигна значителен напредок во прилагодувањето кон стандардите на НАТО и во унапредувањето на своите мировни капацитети преку реформи, образование и активно учество во мисии предводени од НАТО, ЕУ и Обединетите нации. Овој труд ги разгледува различните аспекти на овие предизвици и ги анализира тековните напори за зголемување на оперативната подготвеност и меѓународната интеграција на Армијата на Северна Македонија во контекст на мировните операции.

Клучни зборови: Армија на Република Северна Македонија, мировни мисии, интероперабилност, безбедност, предизвици, обука, логистика, меѓународна соработка, стандарди.

Abstract

The Army of the Republic of North Macedonia (ARNM) plays an active role in international peacekeeping missions, contributing to global security and stability. However, participation in such missions brings with it a number of complex challenges. One of the main problems is the limited defense budget, which affects the procurement of modern equipment and the sustainability of long-term engagements. An additional challenge is interoperability with NATO forces and other partners, especially in terms of communication systems, joint training and standardization of operational procedures.

Language barriers and cultural differences also pose an obstacle to multinational cooperation, often affecting coordination and efficiency on the ground. In addition, the need for continuous training, professional development and psychological readiness of personnel is crucial to meet the demands in diverse and often risky environments. At the strategic level, challenges include aligning national defense priorities with international commitments, managing public perception, and maintaining political support for participation in missions abroad. Despite these challenges, the ARSM has made significant progress in adapting to NATO standards and in improving its peacekeeping capabilities through reforms, education, and active participation in NATO, EU, and United Nations-led missions. This paper examines various aspects of these challenges and analyzes ongoing efforts to increase the operational readiness and international integration of the Army of North Macedonia in the context of peacekeeping operations.

Keywords: Army of the Republic of North Macedonia, Peacekeeping Missions, Interoperability, Security, Challenges, Training, Logistics, International Cooperation, Standards

Содржина

1. Вовед 12
2. Заеднички операции 15
2.1 Суштината на заедничките операции 15
2.2 Заеднички пристап кон операциите 16
2.2.1 Придонес на копнените сили во заедничките операции 16
2.2.2 Придонес на поморската компонента во заедничките операции 17
2.2.3 Придонес на воената воздухопловна компонента во заедничките операции 18
2.2.4 Користење на вселената 18
2.3 Принципи на заеднички операции 18
2.3.1 Дефинирање на целта 19
2.3.2 Офанзивност 20
2.3.3 Концентрација на сили 20
2.3.4 Слобода на дејствување 20
2.3.5 Економија на напор 21
2.3.6 Единство на команда 21
2.3.7 Безбедност 21
2.3.8 Изненадување 22
2.3.9 Едноставност 22
2.3.10 Упорност 23
2.3.11 Легитимитет 23
2.4 Општи правила за спроведување операции 24
2.5 Видови воени операции 25
2.5.1 Воен ангажман, безбедносна соработка и одвраќање 25
2.5.2 Операции за одговор на кризи и операции со ограничена употреба на сила 26

2.5.3 Операции и кампањи од голем обем 26
2.6 Заеднички акции 28
2.6.1 Општо 28
2.6.2 Улогата на командантот на здружените сили 29
2.6.3 Мултинационално присуство во заеднички операции 29
2.6.4 Меѓуорганизациска координација во заеднички акции 30
2.7 Нивоа на војување 31
2.7.1 Општо 31
2.7.2 Стратешко ниво 32
2.7.3 Оперативно ниво 33
2.7.4 Тактичко ниво 33
3. Операции за поддршка на мирот 34
3.1 Дефиниција и суштина на мировните операции 34
3.1.1 Дефиниција на мировните операции 34
3.1.2 Природата на операциите за поддршка на мирот 35
3.2 Принципи за спроведување на мировни операции 35
3.2.1 Непристрасност 36
3.2.2 Консензус 36
3.2.3 Ограничувања на употребата на сила 36
3.2.4 Цели (крајна состојба) и конзистентност 36
3.2.5 Авторитет (доверба) 36
3.2.6 Меѓусебно почитување 37
3.2.7 Транспарентност на операцијата 37
3.2.8 Слобода на движење 37
3.3 Слобода на движење 37

3.3.1 Здружена оперативна област 38
3.3.2 Област на операции 38
3.3.3 Област на одговорност 38
3.3.4 Област на интерес 39
3.3.5 Област на влијание 39
3.4 Фази на ПСО 39
3.4.1 Подготовка 39
3.4.2 Распоредување 39
3.4.3 Пренос на овластувања 40
3.4.4 Употреба на сили 40
3.4.5 Разделување 40
3.4.6 Префрлање на одговорност 40
3.5 Задачи на силите во ОПМ 41
3.5.1 За време на операција за спречување на конфликти 42
3.5.2 За време на мировна операција 42
3.5.3 За време на операција за спроведување на мирот 42
3.5.4 За време на операции за градење мир 42
3.5.5 За време на хуманитарни операции 42
4. Улогата на Армијата на Република Северна Македонија во поддршката на меѓународниот мир и безбедност 44
4.1 Историски преглед 44
4.2 Присуство на Република Северна Македонија во меѓународни операции 45
4.2.1 Мировна операција - ИСАФ (Меѓународни сили за безбедносна помош) во Авганистан 45
4.2.2 Мировна операција „Ирачка слобода“ 46
4.2.3 Воена операција на ЕУ за управување со кризи во БиХ (АЛТЕА). 47

4.2.4 Мировна операција „Одлучна поддршка“ – МПП (Мисијата „Одлучна поддршка“) во Авганистан 49

4.3 Придобивки од учеството на армијата на Република Северна Македонија во мировни операции 50

5. Трансформација и реорганизација на војската на Република Северна Македонија, подготовка, оценка и сертификација на штабот и единиците на армијата на Република Северна Македонија 54

5.1 Организација и идна структура на вооружените сили 55

5.2 Воени способности на вооружените сили 59

5.3 Цели за воени способности 60

6. Подготовка на штабот и формациите на армијата на Република Северна Македонија 67

6.1 Подготовка во Северноатлантската алијанса (НАТО) 68

6.2 Обука во Армијата на Република Северна Македонија 71

6.3 Процес на планирање на обуката 72

6.3.1 Правна анализа на годишниот воен календар за обука како плански акт во системот на одбраната 73

6.3.2 Краткорочно планирање (квартално). 76

6.3.3 Процес на проценка и анализа на обуката 78

6.4 Оценување и сертификација на штабот и формациите на Армијата на Република Северна Македонија 81

6.4.1 Општи информации за процесот на евалуација 81

6.4.2 Самооценување ниво 1 (SEL-1) 83

6.4.3 НАТО евалуација - НЕЛ-1 84

6.4.4 Примери од научени од практиката 85

6.4.5 Нива на проценка 86

6.4.6 Метод на проценка 87

6.4.7 Метод на проценка 87

6.4.8 Учење од пракса 88
6.5 Улоги и одговорности на вклучените во евалуацијата 88
6.5.1 Структура на тимот за евалуација 88
6.5.2 Директор или раководител на тимот за евалуација (EVALDIR) 89
6.5.3 Оценувач 90
6.5.4 Администратор на база на податоци (менаџер) 90
6.5.5 Стручни лица (СЛ) 90
6.5.6 Командант на формацијата 91
7. Заклучоци 92
7.1 Општи заклучоци и препораки 94
8. Заклучок 96
9. Користена литература 98

Листа на слики

Слика 1: Принципи на заеднички операции

Слика 2: Општи правила за извршување операции

Слика 3: Опсег на воени операции

Слика 4: Примери за воени дејства

Слика 6: Однос помеѓу стратегијата и оперативните вештини

Слика 7: Принципи за спроведување мировни операции

Слика 8: Граници и зони

Слика 9: Главни фази во распоредувањето и употребата на воените сили во мировните операции

Слика 10: Дијаграм на структурата на „Идни вооружени сили 2028"

Листа на табели

Табела 1: Резултати и проценки за утврдување на физичката способност

Користени кратенки

ООН Обединети нации

ОБСЕ Организација за безбедност и соработка во Европа

ПСО Операции за поддршка на мирот

НАТО Организација на Северноатлантскиот договор

АЈП Заедничка сојузничка публикација

САД Соединети Американски Држави

ИСАФ Меѓународни сили за безбедносна помош

АНА Авганистанска национална армија

ОМЛТ Заеднички мултинационален тим за менторство и врска.

ЕУФОР Сили на Европската Унија

SHAPE Врховното сојузничко командanство за Европа

БиХ Босна и Херцеговина

UNIFIL Привремена сила на Обединетите нации

RSM Мисија „Одлучна поддршка"

КФОР Сила за Косово

СДР Стратешка одбранбена ревизија

DPDCS Долгорочен план за развој на одбранбени капацитети

ХБРН Хемиско, биолошко, радиолошко и нуклеарно

КИС Систем за комуникации и информации

ЦЦП Цел на партнерска земја

ГЛПБ Група на баталјон за лесна пешадија

НЕП Национален елемент за поддршка

ЛПБ Баталјон за лесна пешадија

РХБ Радиолошка, хемиска и биолошка

ВК Воено воздухопловство

ВК Вооружени сили

ПЗ Противоздушна одбрана

ДЕЕП Програма за унапредување на одбранбеното образование

ОКЕИП Прирачник за програмата за евалуација и повратни информации за концептот на оперативна способност

РСМ Република Северна Македонија

АРСМ Армија на Република Северна Македонија

ГШ Генералштаб

КОД Команда за обука и доктрина

ВА Воена академија

1. Вовед

Како полноправна членка на НАТО, Република Северна Македонија се стреми да изгради капацитети за учество во целиот спектар на мисии на НАТО. Ова несомнено вклучува учество во операции за поддршка на меѓународниот мир и безбедност. Постигнувањето на оваа цел подразбира и длабока и непристрасна анализа на капацитетите и состојбата на армијата на Република Северна Македонија и врз основа на тоа, утврдување на потребните барања и што треба да се направи во иднина.

Во овој магистерски труд ќе биде направена сеопфатна и систематска анализа на улогата и капацитетите на Армијата на Република Северна Македонија во операциите за поддршка на меѓународниот мир и безбедност, со посебен акцент на обврските и предизвиците што произлегуваат од полноправното членство на државата во Организацијата на Северноатлантскиот договор (НАТО). Трудот има за цел да ги прикаже суштинските аспекти на заедничките операции и мировните операции, како и нивното значење во современиот безбедносен контекст.

Како што знаеме, Армијата на Република Северна Македонија стана полноправна членка на НАТО пред пет години. Ова значи дека, покрај големите придобивки што ги уживаат Република Северна Македонија и Армијата на РСМ, тие мора да исполнат многу обврски и задачи што произлегуваат од учеството во еден толку моќен политичко-воен сојуз. Со други зборови, се појавуваат нови предизвици и за Република Северна Македонија како држава и за Армијата на Република Северна Македонија. Тоа исто така значи отстранување на сите слабости со цел навремено исполнување на сите обврски и задачи како полноправна членка на НАТО (иако се исполнети минималните услови за полноправно членство во НАТО). Армијата на Република Северна Македонија, покрај своите задачи според Уставот на Република Македонија за одбрана на суверенитетот и интегритетот на земјата, сега се соочува со нови предизвици како членка на НАТО според условите на договорот за пристапување во НАТО. Со приклучувањето кон алијансата, земјата презема и обврски за учество со воени сили во разни операции, како и операции за поддршка на мирот. Денес, предизвиците со кои се соочуваат формациите на Армијата на

Република Северна Македонија при учество во мировни операции се различни, иако во минатото Армијата на Република Северна Македонија, како членка на Партнерството за мир и кандидат за полноправно членство во НАТО, учествувала во многу вакви операции. Не е исто кога учествувате во такви операции како земја-кандидат за НАТО и кога веќе сте членка на НАТО, бидејќи обврските се поголеми, а помошта од другите земји-членки што ја добивме како кандидати за НАТО сега мора да се обезбеди и постигне според наши услови, како што бараат стандардите на НАТО. Она што треба да го знаеме за правилно да ги разбереме предизвиците со кои се соочуваат формациите на Армијата на Република Северна Македонија за учество во мировни операции, ќе стане јасно откако ќе ја истражиме темата преку конкретни прашања. Прво, треба да разбереме што значи терминот Заедничко војување, а потоа да видиме што се подразбира под терминот Операции за поддршка на мирот. Ќе го разгледаме ова во првото поглавје - Заеднички операции, Операции за поддршка на мирот преку следните прашања:

1. ***Заеднички операции***

- Суштината на заедничките операции
- Заеднички пристап кон операциите
- Принципи на заеднички операции
- Општи правила за спроведување операции
- Видови воени операции
- Видови воени дејства
- Комбинирани дејства
- Нивоа на војување

2. ***Мировни операции***

- Дефиниција и суштина на мировните операции
- Принципи за спроведување мировни операции
- Просторни параметри (граници и зони)
- Фази на ОПМ
- Задачи на силите на НАТО во ОПМ

Во второто поглавје, ќе ја истражиме улогата на Армијата на Република Северна Македонија во поддршката на меѓународниот мир и безбедност преку разработка на прашањата:

- Историски преглед
- Придобивки од учеството на Република Северна Македонија во мировни операции и меѓународни единици

Конечно, во третото поглавје, ќе разгледаме што треба да направи Република Северна Македонија како држава и што треба да направи армијата на Република Северна Македонија, што значи испитување на тоа каква трансформација треба да претрпи армијата и како треба да биде опремена.

Откако ќе завршат трансформацијата и набавката на опрема, персоналот мора да биде обучен. Ќе утврдиме како ќе се спроведува обуката и какво ниво на обука ќе добие персоналот со нивно оценување според стандардите на НАТО за оценување на формации.

Како се спроведува проценката и според кои стандарди, ќе биде дискутирано во последната точка од третото поглавје.

Центар на истражувањето во овој магистерски труд е анализата на предизвиците со кои се соочува Армијата на Република Северна Македонија при учество во мировни операции, според стандардите и принципите на НАТО. Притоа, се разгледува разликата помеѓу учеството во вакви операции како земја-кандидат и како полноправна членка на Алијансата, со акцент на зголемените обврски, одговорности и самостојност во обезбедувањето на потребните ресурси и капацитети.

Магистерскиот труд нуди подетален и подлабок преглед на концептот на заедничките операции и операциите за поддршка на мирот, нивната суштина, принципи и фази на спроведување, како и улогата на НАТО во нивното планирање и реализација. Дополнително, се анализира историскиот ангажман на Република Северна Македонија во мировните мисии и се согледуваат придобивките од ваквото учество, како на национално, така и на меѓународно ниво.

Преку овој труд ќе се настојува да се дадат релевантни согледувања за потребата од понатамошна трансформација на Армијата на Република Северна Македонија, во насока на усогласување со стандардите на НАТО, вклучително и во доменот на опремувањето, обуката и оценувањето на персоналот. Истражувањето има за цел да придонесе кон подобро разбирање на комплексноста на современите мировни операции и да понуди насоки за поефикасно учество на Армијата на Република Северна Македонија во слични операции во иднина.

2. Заеднички операции

2.1 Суштината на заедничките операции

Современите операции во повеќето случаи се спроведуваат од страна на заеднички сили, без разлика дали станува збор за воени операции, соработка и обезбедување на безбедноста, операции за одговор на кризи, операции со ограничена употреба на сила или операции и кампањи од голем обем. Заедничките операции се спроведуваат и во средина каде што воените сили комуницираат со владини и невладини организации, мултинационални сили и други локални и глобални организации. Оттука е важно да се познаваат принципите и правилата на заедничките операции за да можат единиците успешно да планираат и спроведуваат заеднички операции. Ова секако не ја ограничува слободата на командантите на здружените сили да ги организираат силите и да ја извршуваат мисијата на начин што го сметаат за најсоодветен за да се обезбеди единство во остварувањето на целите. Во заедничките операции, познавањето на способностите на секоја компонента, односите меѓу нив и меѓусебната координација се од клучно значење за постигнување единство на посветеност[1]. Командантите на здружените сили ги користат своите способности на место и време за да ги постигнат целите на мисијата. Заедничкиот оперативен план мора да ја синхронизира употребата на силите за копнени, поморски, воздушни, вселенски и специјални операции. Заедничките операции бараат размислување од страна на војниците на сите нивоа, каде што ќе бидат охрабрени да развијат чувство на меѓузависност, почит и доверба, што се подобрува со зголемување на знаењето за способностите, потребите и чувствителноста на секоја гранка и служба. Главната цел на постоењето на воените сили е да ги одвратат спротивставените сили, да ги балансираат

[1]AJP 3(A), (2007), Allied Joint Doctrine For Joint Operations, pg. i

силите и на крајот да водат војни во поддршка на политиката на земјата или политиката на алијансата. Во оваа смисла, воените сили се инструмент дизајниран да го постигне со сила или со закана со сила она што не може да се постигне со други средства[2]. Иако поединечните компоненти (како што е копнената компонента) можат да извршуваат задачи и мисии одделно, најчесто две или повеќе компоненти се ангажираат за извршување операција, особено борбена операција, или велиме дека се спроведува заедничка операција. Заеднички операции е општ термин што се користи за опишување на воени операции извршени од здружени сили. Здружените сили се сили формирани од два или повеќе вида кои извршуваат операции под една заедничка команда[3]. Енергијата што произлегува од интеграцијата и синхронизацијата на капацитетите на различните видови под една заедничка команда ја максимизира ефикасноста на вооружените сили. Заедничката операција не мора нужно да бара распоредување на сили од различни видови за учество во одредена операција само затоа што се достапни, но заедничките команди имаат право и обврска да формираат сили за секоја мисија одделно, земајќи ги предвид спецификите на мисијата. Доктрината за заеднички операции се заснова на филозофијата, теоријата и практичното искуство на класичното (конвенционално) војување. Нејзините темели се засноваат на основните принципи на војување и соодветните основи на заедничкото војување. Заедничката доктрина ја признава фундаменталната придобивка од уникатноста на командата и енергијата што произлегува од интеграцијата и синхронизацијата на воените операции во однос на времето, местото и целта.

2.2 Заеднички пристап кон операциите

Во зависност од природата на операциите, во процесот на генерирање сили, потребните сили, способности и капацитет за операцијата се избираат од трите главни типа: копнени сили, поморски сили и воздухопловни сили.

2.2.1 Придонес на копнените сили во заедничките операции[4]

Природата на копнените операции се рефлектира во разновидноста и сложеноста на околината. Големиот број учесници, борци, неборци, набљудувачи и други заинтересирани страни, организации и агенции со потенцијал за грешка, конфузија или конфликт ќе биде

[2] Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 1
[3] Исто
[4] Повеќе информации AJP 3.2, Allied Joint Doctrine for Land Operations

најголем во копнените операции во споредба со другите. Оваа сложеност бара пристап што нагласува децентрализирана команда, слобода на дејствување, темпо и иницијатива за справување со мноштвото активности и брзите промени во ситуацијата. Улогата на копнените сили обично вклучува држење на специфичен терен, уништување или неутрализирање на непријателските сили и окупирање на територија. Тие мора да спроведуваат истовремени операции користејќи оган и маневрирање, да ја искористат борбената супериорност, да постигнат одлучувачки резултати, да ги заштитат силите и да ги олеснат идните операции[5]. Копнените сили имаат потреба од одржлива логистичка поддршка, што обично бара поморски, воздушен и копнен транспорт.

Големиот број копнени специјалности што мора да се координираат за успешни копнени операции ја зголемува сложеноста на копнените операции.

2.2.2 Придонес на поморската компонента во заедничките операции[6]

Поморските сили можат да се користат за одвраќање на агресија, стабилизирање на нестабилни ситуации и одговор на агресија.

Поморска операција вклучува каква било акција преземена од површината на водата, под површината на водата или со поморски воздухопловни сили за да се постигне поморска контрола, да се одврати непријателот и да се демонстрира сила. Поморската контрола може да вклучува и поморска соработка во превозот, заштита на поморските комуникациски линии, економски или воени блокади или ембарга и слично. Ова вклучува операции за лоцирање, класификација и следење на површински бродови, подморници и воздухоплови и, доколку е потребно, употреба на сила против нив[7]. Амфибиските операции, со нивната вродена флексибилност, ги зголемуваат опциите на командантот за маневрирање, како во однос на просторот, така и во однос на користењето на расположивите ресурси. Морнарицата директно учествува во крајбрежните и пристанишните операции преку демонстрирање сила. Може да се користи за контрола и одвраќање во крајбрежните води, да служи како командни и контролни платформи и да поддржува крајбрежни копнени операции. Тие исто така можат да влијаат врз копнените

[5] AJP 3(A), (2007), Allied Doctrine for Joint Operations, pg. 1-6
[6] Повеќе информации AJP 3.1, Allied Joint Doctrine for Maritime Operations
[7] AJP 3(A), (2007), Allied Doctrine for Joint Operations, pg. 1-6

операции преку одвраќање, распоредување копнени сили во поморски објекти, транспорт на сили по вода и обезбедување пристап до зоната на операции. Од друга страна, копнените сили можат да поддржат поморски операции со извидување, логистика и авиони.

2.2.3 Придонес на воената воздухопловна компонента во заедничките операции[8]

Контролата на воздушниот простор е од суштинско значење за планирањето и извршувањето на сите видови борбени операции. Стекнувањето контрола и супериорност во воздушниот простор не е цел сама по себе, туку е средство за постигнување на целите на операцијата. Откако ќе се постигне супериорност во воздушниот простор, се создава претпоставка дека силата може да се проектира каде и кога е потребна, без да биде засегната од природни бариери. Брзината, автономијата на движење и флексибилноста на воздухопловните сили даваат можности за преземање иницијатива и поддршка на други сили по различни линии на дејствување и на различни нивоа на борба.

2.2.4 Користење на вселената

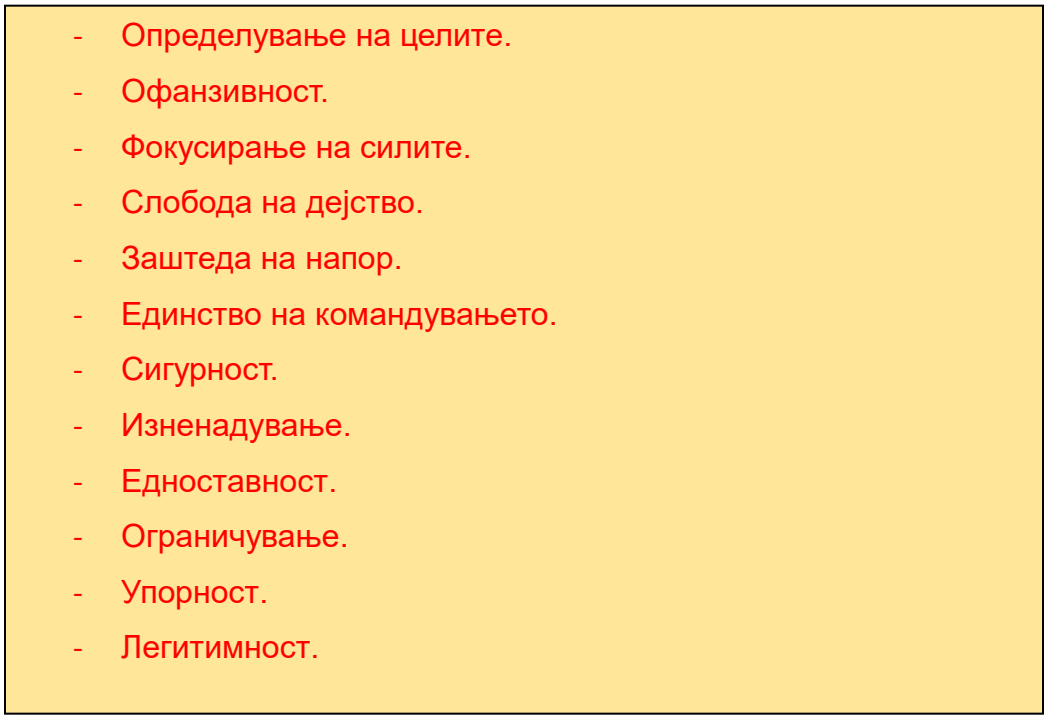
Вселенската супериорност е клучна за исходот од конфликтот. Сателитите нудат широк спектар на можности што придонесуваат за успешно планирање и извршување на мисии на сите нивоа на борба. Тие вклучуваат собирање разузнавачки информации, следење на животната средина и времето, како што се метеоролошки настани, комуникации, слики и други податоци за мапирање, позиционирање и навигација и системи за рано предупредување.

2.3 Принципи на заеднички операции

Првично, заедничкиот именител се базираше на деветте принципи на војната. Подоцнежното искуство во широк спектар на ситуации на нерегуларно војување идентификуваше три дополнителни принципи: воздржаност, упорност и легитимитет.

[8] Повеќе информации AJP 3.3, Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations

Заедно, тие ги сочинуваат дванаесетте принципи на заеднички операции.

Сл.1 Принципи на заеднички операции

2.3.1 Дефинирање на целта

Целта на специфицирањето, т.е. поставувањето цели, е да се насочи секоја воена акција кон јасно дефинирана, одлучувачка и остварлива цел.

Целта на воените операции е да се постигнат воени цели што ги поддржуваат целокупните политички цели на конфликтот. Ова често вклучува уништување на непријателските сили. Целта на заедничките операции што не вклучуваат такво уништување може да биде потешко да се дефинира, но мора да биде јасна од самиот почеток. Целите мора директно, брзо и економски да придонесат за постигнување на целокупната цел на операцијата. Секоја операција мора да придонесе за постигнување на стратешките цели. Командантите на здружените сили мора да избегнуваат дејствија што не придонесуваат кон целта. Покрај тоа, може да се случат промени во воените и политичките цели затоа што политичките и воените лидери подобро ја разбрале ситуацијата или затоа што ситуацијата се променила. Командантите на здружените сили мора да земат предвид промените во политичките цели и да ги спроведат промените во

воените цели. Промените може да бидат многу мали, но ако не се спроведат, тие повеќе нема да го поддржуваат постигнувањето на политичките цели, легитимитетот може да биде компромитиран, а безбедноста на силите може да биде компромитирана.

2.3.2 Офанзивност

Целта на офанзивната акција е да се добие, задржи и искористи иницијативата. Офанзивната акција е најефикасниот и најодлучниот начин за постигнување на јасно дефинирани цели. Офанзивните операции се средствата со кои воените сили ја добиваат и ја одржуваат иницијативата, обезбедуваат слобода на дејствување и постигнуваат одлучувачки резултати. Важноста на офанзивната акција е фундаментална на сите нивоа на војување.

Командантите ја применуваат одбраната само привремено и мора да бараат можности за стекнување и одржување на иницијативата. Дури и за време на одбранбени операции, мора да биде присутен офанзивен дух.

2.3.3 Концентрација на сили

Целта на концентрирањето на силите е да се фокусира влијанието на борбената моќ на одредено место и време со цел да се постигнат одлучувачки резултати.За да се постигне концентрација на сили, релевантните капацитети на здружените сили се интегрираат и синхронизираат, така што ќе имаат одлучувачки ефект за краток временски период. За да се постигне посакуваниот ефект, комбинацијата на сили честопати треба да се одржува во подолг временски период. Комбинирањето на ефектите од борбената моќ, наспроти концентрирањето на силата, може да им овозможи на голем број помали сили да постигнат одлучувачки резултати и да ги минимизираат човечките жртви и непотребното трошење ресурси.

2.3.4 Слобода на дејствување

Целта на маневрот е да се стави непријателот во помалку поволна позиција преку флексибилна примена на борбена моќ.

Маневар е движење на единиците во однос на непријателот за да се обезбеди и одржи поповолна позиција, обично со цел пукање или закана за пукање со директен и индиректен оган. Ефективниот маневар го држи непријателот вон рамнотежа, а исто така

ги штити пријателските сили. Тој придонесува за искористување на успехот, обезбедувајќи слобода на дејствување и намалувајќи ја ранливоста со постојано поставување нови проблеми за непријателот[9].

2.3.5 Економија на напор

Економијата на напор има за цел да потроши минимум борбена моќ на секундарни цели со цел да се распредели максимална борбена моќ на примарните цели на операцијата. Економијата на напор е намерна употреба и распределба на силите. Тоа е намерна распределба на расположивата борбена моќ на задачи како што се ограничени напади, одбрана, ограничување или измама со цел да се постигне концентрација на сили на друго одлучувачко место и време.

2.3.6 Единство на команда

Целта на единството на команда е да се обезбеди единство на напорите под команда на еден одговорен командант за постигнување на која било цел. Единство на команда значи дека сите сили дејствуваат под команда на командант кој има овластување да насочува и користи сили за постигнување на заедничка цел. За време на мултинационални операции и координација на интеракцијата, единството на команда можеби не е можно, но потребата од единство на посветеноста е врвен приоритет. Единството на посветеноста, координацијата и соработката во постигнувањето на заедничките цели, дури и ако учесниците не се дел од истата команда или организација, е резултат на успешно заедничко дејствување.

2.3.7 Безбедност

Целта на безбедноста е да се спречи непријателот да добие поповолна позиција. Безбедноста ја зголемува слободата на дејствување со намалување на ранливоста на сопствените сили на непријателски дејства, влијанија или изненадувања. Безбедноста зависи од мерките што ги преземаат командантите за да ги заштитат своите сили. Познавањето на непријателската стратегија, тактики и доктрина ја зголемува безбедноста. Ризикот е составен дел од воените операции. Примената на овој принцип вклучува разумно управување со ризици, а не прекумерна претпазливост.

[9] Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. A- 2

2.3.8 Изненадување

Целта на изненадувањето е да се нападне на место, време и начин за кој непријателот е неподготвен. Изненадувањето може да му помогне на командантот да постигне голем успех со малку потрошени ресурси. Фактори што придонесуваат за успешно изненадување се брзината во донесувањето одлуки, споделувањето информации, ефикасното разузнавање, измамата, примената на неочекувана борбена моќ и различни тактики и методи на дејствување.

2.3.9 Едноставност

Целта на едноставноста е да се зголеми веројатноста плановите и операциите да бидат извршени како што е предвидено, преку развивање јасни, едноставни планови и прецизни наредби. Едноставноста придонесува за успешна операција. Јасните и едноставни планови и прецизните наредби го минимизираат потенцијалот за недоразбирање и забуна. Кога другите фактори се еднакви, се претпочита поедноставен план. Едноставноста на планот го олеснува неговото извршување во услови на стрес, замор и сложеност на модерното војување и е особено важна за успехот на мултинационалните операции.

Целта на ограничувањето е да се ограничи колатералната штета и да се спречи непотребната употреба на сила. Еден единствен чин може да има значајни воени и политички последици, па затоа разумната употреба на сила е од суштинско значење. Ограничувањето бара внимателно и дисциплинирано балансирање на потребата за безбедност, водењето на воени операции и националната или мултинационалната крајна состојба. Командантите на сите нивоа мора да се осигурат дека нивниот персонал е правилно обучен, ги познава и разбира правилата на ангажман и веднаш е информиран за какви било промени. Непочитувањето на утврдените правила на ангажман може да доведе до братоубиство, неуспех на мисијата и/или национална дискредитација и срам. Воздржаноста најдобро се постигнува кога правилата на ангажман издадени на почетокот на операцијата се однесуваат на ситуации или ги опфаќаат повеќето ситуации што веројатно ќе се појават. Со оглед на тоа што националното законодавство на државата што учествува во операцијата може да биде порестриктивно во однос на употребата на сила од

она што е пропишано во Кодексот на однесување на Унијата, командантите треба да бидат свесни за националните ограничувања во овој поглед.

2.3.10 Упорност

Целта на упорноста е да се обезбеди посветеност потребна за постигнување на националната крајна состојба. Упорноста вклучува подготовка за мерена, одржлива воена операција што ќе доведе до постигнување на националната стратешка крајна состојба. Некои заеднички операции може да потраат неколку години за да ги исполнат критериумите за повлекување. Причините за кризата понекогаш можат да бидат нејасни, што го отежнува наоѓањето соодветно решение. Трпеливото, решителното и доследното фокусирање на националните цели честопати е од суштинско значење за нивно постигнување. Ова често вклучува дипломатски, економски и информативни мерки покрај воените мерки.

2.3.11 Легитимитет

Целта на легитимитетот е да се обезбеди правен и морален авторитет при спроведување на операцијата. Легитимитетот, кој може да биде одлучувачки фактор за операцијата, се заснова на важечките законски одредби, моралот и разумноста на операцијата, гледано од перспективите на различни засегнати страни. Овие засегнати страни вклучуваат национално раководство и население, влади и цивилно население во областа на операциите, како и нации и организации ширум светот. Друг аспект на овој принцип е легитимитетот на локалната власт, изразен преку перцепцијата на локалното население, што води. Хуманитарните и цивилно-воените операции можат да го развијат легитимитетот на поддржаната влада. Со оглед на тоа што населението смета дека владата има автентичен авторитет да управува и ги користи соодветните агенции на правилен начин, тие ја сметаат владата за легитимна. Кога се работи во област каде што нема легитимна влада, мора да се биде многу внимателен при работа или соработка со поединци и организации за да не им се даде предвремен легитимитет.

2.4 Општи правила за спроведување операции

Во согласност со принципите на заедничките операции, постојат десет општи правила за спроведување операции кои ја формираат основата на успешните заеднички операции.

Општи правила за спроведување на операциите

- Информирање на локалната заедница и влијание врз перцепциите и ставовите на клучните странски публики како експлицитен и континуиран оперативен услов;
- Постигнување и одржување единство на напорите во рамките на заедничките сили и меѓу заедничките сили и владини, меѓународни и други партнери;
- Потпрете се на предноста од индиректно дејствување, преку партнери, кога стратешките и оперативните околности го диктираат или го дозволуваат тоа;
- Интегрирајте ги заедничките способности така што тие ќе се надополнуваат едни со други;
- Избегнувајте комбинирање на способности кога сложеноста на таквата комбинација нема да биде предност или корист;
- Фокусирајте се на оперативни цели што постигнуваат најшироки и најтрајни резултати;
- Обезбедете слобода на дејствување;
- Одржувајте оперативна и организациска флексибилност;
- Планирајте и управувајте со оперативната транзиција во однос на времето и местото;
- Синергијата води до најнискиот ешалон каде што може ефикасно да се управува.

Сл.2 Општи правила за извршување на операции

Овие правила (Слика 2) логично произлегуваат од широкиот спектар на предизвици во стратешката средина до специфичните услови, околности и влијанија во оперативната средина на заедничките сили.[10]

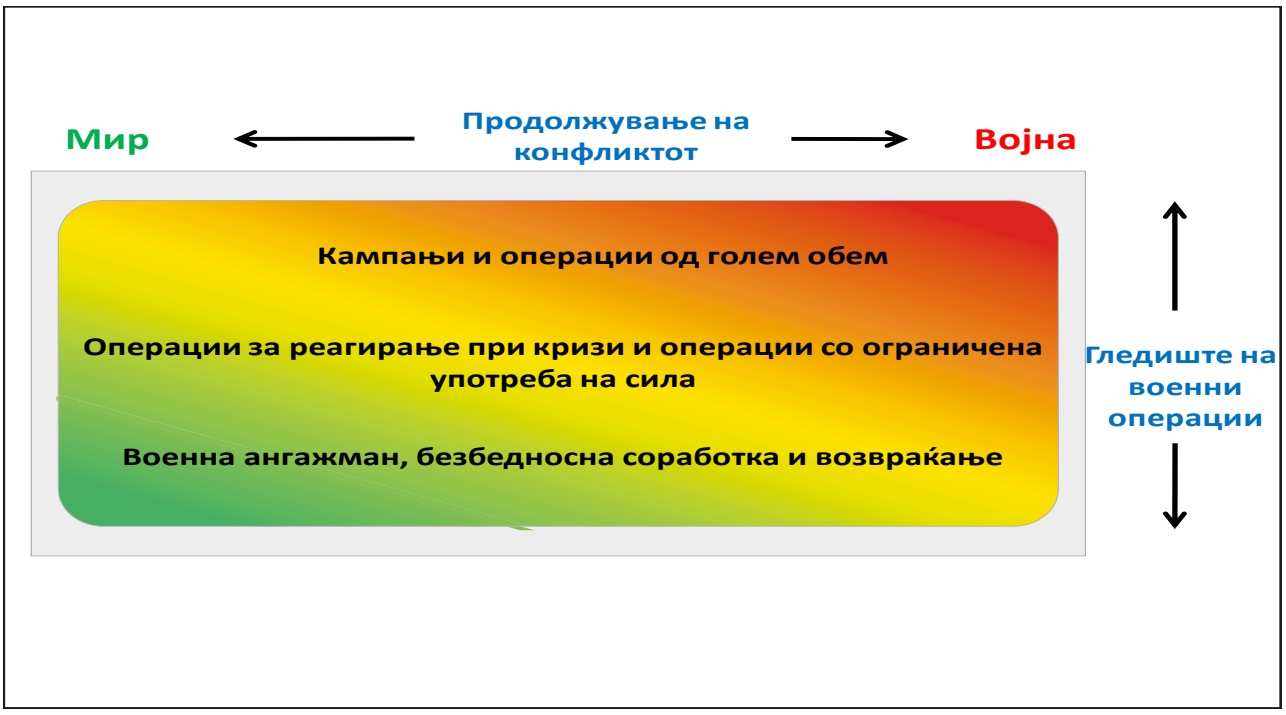
[10] Прилагодено од Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 3

2.5 Видови воени операции

Заедничките операции можат да се групираат во три категории, кои заедно го сочинуваат опсегот на воените операции (Слика 2).

<u>Овие категории се:</u>

- Воен ангажман, безбедносна соработка и одвраќање;
- Операции за одговор на кризи и операции со ограничена употреба на сила;
- Операции и кампањи од голем обем.

[11] **Сл.3 Опсег на воени операции**

2.5.1 Воен ангажман, безбедносна соработка и одвраќање

Ова се активности што воспоставуваат, обликуваат, одржуваат и подобруваат односи со други нации и цивилните власти на земјата домаќин. Многу од овие активности се спроведуваат во текот на целиот конфликт и обично ќе продолжат во области надвор од

[11] Прилагодено од Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 5

областа на операциите за кои предметната операција е поврзана со ограничена употреба на сила, операција од големи размери или кампања.[12]

2.5.2 Операции за одговор на кризи и операции со ограничена употреба на сила

Ова се мали, временски ограничени операции, како што се справување со демонстрации, немири и мировни операции. Овие операции, во зависност од околностите, можат да вклучуваат борбени операции. Командантите ги спроведуваат овие операции одделно или истовремено и заедно со голема операција или кампања.

2.5.3 Операции и кампањи од голем обем

Овие операции се подолготрајни, операции од голем обем, серија поврзани тактички дејства како што се битки, судири и удари. Тие можат да се спроведуваат независно или да играат важна компонента на кампањата. Кампањата е серија поврзани големи дејства. Главните операции и кампањи можат да постигнат стратешки, оперативни или обете цели во одреден временски и просторен период.[13]

Земјите ги користат своите воени капацитети за да ги поддржат своите национални безбедносни цели преку широк спектар на воени операции, како што е прикажано на Слика 4.

[12] Прилагодено од Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I – 5

[13] Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 5

ПРИМЕРИ ЗА ВОЕНИ АКЦИИ

- Операции за стабилизација.
- Цивилна поддршка.
- Странска хуманитарна помош.
- Повлекување.
- Неборбена евакуација.
- Борба против оружје за масовно уништување.
- Национална одбрана.
- Борба против тероризам.
- Операции против бунтовници.
- Операции против наркотици.- Справување со последиците од употребата на оружје за масовно уништување.
- Мировни операции.

Сл.4 Примери за воени дејствија

<u>Примери за воени акции:</u>

- ✓ Операции за стабилизација
- ✓ Цивилна поддршка
- ✓ Странска хуманитарна помош
- ✓ Повлекување
- ✓ Неборбена евакуација
- ✓ Борба против оружје за масовно уништување
- ✓ Национална одбрана
- ✓ Борба против тероризам
- ✓ Операции против бунтовници
- ✓ Операции против наркотици.- Справување со последиците од употребата на оружје за масовно уништување
- ✓ Мировни операции [14]

[14]Адаптирано от Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 15

Операциите обично вклучуваат воени дејствија за постигнување стратешки, оперативни и тактички цели. Операции како што се операциите против бунтовниците и борбата против тероризмот обично се поврзуваат со неконвенционално војување (eng. Irregular warfare). Судирите меѓу спротивставените страни во неконвенционалното војување ретко спаѓаат во опсегот на тактички борбени операции. Бунтовниците, терористите и другите учесници во неконвенционалното војување ретко се групираат во доволен број за да формираат борбена група. Сепак, неконвенционалното војување може да има и форма на операција од големи размери. Борбените операции од поголем обем поврзани со традиционалното конвенционално војување се карактеристични за операциите и кампањите од голем обем. Иако неконвенционалното војување е широко распространето, некои форми на неконвенционално војување ќе бараат операции на ниво на кампања. Секоја воена операција може да се спроведува истовремено или независно од другите операции, или тие можат да се преклопуваат. Покрај тоа, секоја може да има различни причини за нејзиното појавување и различни цели. Со правилен избор и распоредување на различните видови и родови што се достапни, здружените сили можат да бидат дизајнирани, опремени, организирани и обучени за извршување широк спектар на воени операции. Природата на целите и обемот на задачите и барањата ќе одредат дали е потребно да се формираат здружени сили, или дали нив можат да ги извршуваат сили од еден тип.

2.6 Заеднички акции

2.6.1 Општо

За разлика од терминот заеднички операции, кој се фокусира на интегрирани дејства на вооружените сили, терминот обединети дејства има пошироко значење[15].Заедничкото дејствување е сеопфатен пристап што ги синхронизира, координира и, кога е потребно, ги интегрира воените операции со активностите на други владини и невладини организации за да се постигне единство во ангажманот. Целта на заедничкото дејствување е да се постигне ниво на единство во напорите со надворешни партнери, како што е прикажано на Слика 5.

[15] Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 8

Сл.5 Заеднички акции

2.6.2 Улогата на командантот на здружените сили

Командантот на здружените сили е одговорен за обезбедување на оперативната кохерентност потребна за работа со меѓуорганизациските партнери[16]. Тие, исто така, ги интегрираат и синхронизираат операциите на своите сили со оние на другите воени сили и невоени организации во областа на операциите.

2.6.3 Мултинационално присуство во заеднички операции

Здружените сили мора да бидат подготвени да планираат и спроведуваат операции со сили од други земји во рамките на Алијансата (НАТО) или други сојузи и коалиции. Воените лидери од земјите учеснички мора да нагласат заеднички цели, меѓусебна поддршка и почитување. Одржувањето добри односи меѓу партнерите е основа за успех. Јазичните и комуникациските разлики, културната разновидност, историските непријателства и различната обука на мултинационалните партнери се меѓу многуте фактори што ја комплицираат интеграцијата и синхронизацијата на нивните активности за време на операцијата. Исто така, за разлика од националните обврски што произлегуваат

[16] Терминот меѓуорганизациски партнери во овој документ се однесува на сите владини, невладини агенции и организации и на приватниот сектор.

од меѓународните договори и националното законодавство, ова ги комплицира мултинационалните операции. Коалициите се помалку стандардизирани и можат да усвојат паралелна или командна структура на водечката нација, или комбинација од двете. Во паралелна структура, нациите ја задржуваат контролата врз своите распоредени сили и дејствуваат според нивната доктрина, додека во командна структура, нацијата што обезбедува поголем дел од силите и ресурсите, исто така, обезбедува и командува со коалициските сили. Овие командни структури можат да функционираат истовремено во рамките на коалицијата[17].

2.6.4 Меѓуорганизациска координација во заеднички акции

Воениот командант и неговите подредени команданти на сојузничките сили честопати спроведуваат операции во меѓуорганизациска средина. Природата на меѓуорганизацискатa и меѓуагенцискатa координација бара од командантите и планерите на здружените сили да ги земат предвид придонесите на другите организации и агенции и да препознаат која организација или агенција може да даде најголем придонес за постигнување на целите. Воените операции ќе бараат одредено ниво на цивилно-воена интеграција. Степенот на интеграција зависи од мисијата, целите и интересите. Воените лидери работат со други цивилни лидери во безбедносниот сектор за да промовираат заедничко дејствување.

Различните карактери, различните, а понекогаш и контрадикторни политики, процедури, процеси на донесување одлуки и организациски култури го комплицираат овој интерфејс. Интеграцијата и координацијата меѓу воените сили и меѓуорганизациските партнери е многу помалку ригидна од структурата на воената команда и контрола. Некои организации може да имаат политики што се во конфликт со оние на вооружените сили.

Силните врски, споделувањето информации и координацијата помагаат во остварувањето на мисијата. Споделувањето информации со невладините организации и приватниот сектор може да биде поограничено, но сепак постои потенцијал за олеснување

[17] Повеќе за мултинационалните операции в JP 3-16, Multinational operations

на меѓуорганизациската координација и споделувањето информации преку воспоставување координативни групи и центар за цивилно-воени операции.[18]

2.7 Нивоа на војување

2.7.1 Општо

Постојат три нивоа на војување:

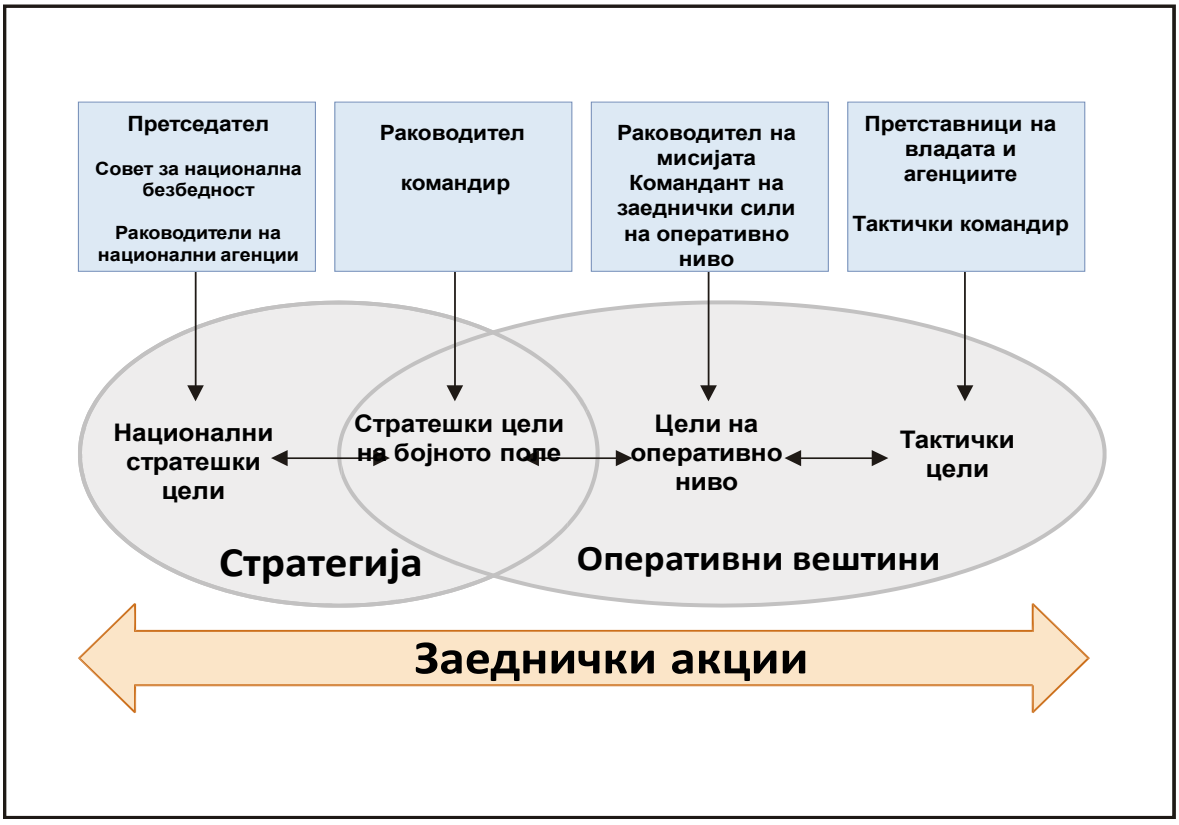
I. Стратешко
II. Оперативно
III. Тактичко

Не постојат јасно дефинирани граници помеѓу овие нивоа, но тие им помагаат на командантите да го одредат логичкиот редослед на операциите, да распределат ресурси и да доделуваат задачи на соодветните подредени команди. Нивото на команда, големината на единиците и видот на опремата често можат да се поврзат со одредено ниво, но стратешката, оперативната и тактичката цел на распоредувањето зависи од природата на задачата, мисијата и целите. На пример, извидувачките и комуникациските сателити, кои претходно се сметаа за стратешки инструменти, сега се многу важни алатки за спроведување тактички операции. Понатаму, тактичките операции, без разлика дали се намерни или ненамерни, можат да имаат стратешки последици, особено во денешниот глобален свет на комуникациите.

Слика 6 ги прикажува главните врски помеѓу стратегијата и оперативната уметност, а лидерите обично се фокусираат на овие нивоа[19].

[18] Повеќе информации за меѓуорганизациската координација во ЈР 3-08, Меѓуорганизациска координација за време на заеднички операции.

[19] Оперативната спретност е когнитивен пристап на командантот и штабот, поддржан од нивните вештини, знаење, креативност и проценка, за развивање стратегии, кампањи и операции, организирање и употреба на сили преку интегрирање на цели, методи и средства. Заедничка публикација 3-0 (2011), Заеднички операции, стр. GL – 14.

Сл.6 Однос помеѓу стратегијата и оперативните вештини[20]

2.7.2 Стратешко ниво

Во контекст на воените операции, стратегијата развива идеи или збир на идеи за синхронизирана и интегрирана употреба на инструменти на моќ за постигнување на целите на војната, национални или мултинационални цели. Преку развојот на стратегијата, лидерите на нациите, честопати како членови на специфични тела, заедно со други лидери, поставуваат национални и мултинационални стратешки цели и даваат насоки за тоа како да се постигнат овие цели со користење на националните ресурси. Воената стратегија произлегува од националната политика и стратегија и, преку доктрината, обезбедува рамка за спроведување операции.

[20] Прилагодено од Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 13

2.7.3 Оперативно ниво

Оперативното ниво ја поврзува тактичката употреба на сила со националните и воените стратешки цели. Фокусот на ова ниво е на дизајнирањето, планирањето и извршувањето на операциите со користење на оперативни вештини - примена на креативната имагинација на командантите и нивните штабови, поткрепена од нивните вештини, знаење и искуство, за дизајнирање стратегии, кампањи и операции од голем обем со употреба на воени сили[21]. Командантите на здружените сили и командантите на составните делови користат оперативни вештини за да утврдат како, кога, каде и зошто ќе се користат големите сили и да влијаат на редоследот на борба на непријателот.

Оперативната вештина води кон употреба на овие сили и ја обликува операцијата за постигнување на оперативните и стратешките цели.

Многу фактори ќе влијаат на односите меѓу лидерите на ова ниво. На пример, командант од одреден тип во здружените сили не планира тактички операции самостојно, туку тој и неговиот штаб соработуваат со командантот на здружените сили на оперативно ниво во процесот на планирање на заеднички операции. Оваа соработка го олеснува тактичкото планирање и извршување од страна на командантот од одреден тип.

Слично на тоа, командантот на комбинираните сили на оперативно ниво и неговиот штаб обично соработуваат со командантите на единиците при одредувањето на стратешките цели и задачи што командантите на единиците подоцна ќе им ги доделат на своите подредени сили.

2.7.4 Тактичко ниво

Тактиката е организирана употреба на сили. Заедничката доктрина се фокусира на овој термин како планирање и водење битки, ангажмани и други активности на тактичко ниво за да се постигнат воените цели доделени на тактичките формации или наменските сили (наменски сили). Ангажманот може да вклучува широк спектар на неборбени задачи и активности, како и борбени операции меѓу спротивставените страни во обично краткорочни акции. Битката се состои од неколку поврзани ангажмани. Битките траат

[21]Joint Publication 3-0 (2011), Joint Operations, pg. I - 13

подолго, вклучуваат повеќе сили и обично влијаат на насоката и текот на кампањата. Силите на ова ниво обично користат различни тактики за да постигнат воени цели.

3. Операции за поддршка на мирот

Градењето мир е процес на дипломатија, медијација и преговори каде што военото присуство и активностите ги поддржуваат политичките активности и напорите за градење мир. Градењето мир е процес во кој воените сили би учествувале раздвојувајќи ги поранешните завојувани страни, преместувајќи ги, создавајќи области за собирање и контрола на оружје, одржувајќи и контролирајќи ги внатрешно договорените линии за демаркација, следејќи ги прекините на огнот и размената на затвореници и преместувајќи ги раселените цивили. Мировното одржување се дефинира како спроведување активности до целосно почитување на одредбите од позитивните договори.

Спроведувањето на мирот се дефинира како употреба на минимална сила за да се „воспостави мир“. Спречувањето на конфликти се дефинира како присуство на потребната сила во одредена област за да се спречат конфликти преку извидување и известување.

3.1 Дефиниција и суштина на мировните операции

3.1.1 Дефиниција на мировните операции

Во Повелбата на ООН не постои прецизна правна дефиниција за мировните операции. Различни литературни извори нудат различни дефиниции за мировните операции. Како резултат на тоа, ќе споменам неколку дефиниции за мировни операции. Мировните операции се мултифункционални операции мандатирани од ООН или ОБСЕ, спроведени непристрасно преку заеднички напори на воени формации, хуманитарни организации и дипломатски средства, со цел постигнување долгорочен политички договор или други услови наведени во мандатот. Мировните операции се операции во кои мирот се обновува или одржува непристрасно, преку употреба на дипломатски, цивилни и воени средства, обично во согласност со целите и принципите на Повелбата на ООН. Спречување, контролирање, намалување и прекинување на непријателствата меѓу или во рамките на земјите преку меѓународно организирана и насочена интервенција од трета страна, користејќи мултинационални сили од војници, полиција и цивили за воспоставување и одржување на мирот.

3.1.2 Природата на операциите за поддршка на мирот

Организациите за поддршка на мирот се дизајнирани да решаваат конфликти повеќе преку разбирање меѓу страните во спорот и надминување на причините за конфликтот отколку преку краткорочен и формален прекин на конфликтот со сила. Крајната мерка за успех на Организациите за поддршка на мирот не е воената победа, туку трајното решавање на конфликтот. Борбените операции може да бидат неопходни во мировните операции, но употребата на сила е ограничена од барањата за постигнување долгорочен мир.

3.2 Принципи за спроведување на мировни операции

Прифаќањето, познавањето и разбирањето на принципите на независни, здружени и мултинационални операции се почетна точка за планирање и спроведување на операција. Принципите за учество во мировни операции (Слика 7).

Принципи за спроведување на мировни операции:

1. Непристрасност
2. Консензус
3. Ограничувања на употребата на сила
4. Цели (крајна состојба) и доследност
5. Легитимитет
6. Авторитет (доверба)
7. Заемна почит
8. Транспарентност на операцијата
9. Слобода на движење

- Непристрасност
- - Консензус
- - Ограничувања на употребата на сила
- - Цели (крајна состојба) и доследност
- - Легитимитет
- - Авторитет (доверба)
- - Заемна почит
- - Транспарентност на операцијата
- Слобода на движење

Сл.7 Принципи за спроведување на мировни операции

3.2.1 Непристрасност

Операциите мора да се спроведуваат без преференции или предрасуди кон која било од страните вклучени во конфликтот;

3.2.2 Консензус

Концензус на двете страни вклучени во конфликтот е предуслов за успех на операцијата. Целта е пасивниот консензус да се трансформира во активна поддршка за владеењето на правото и довербата меѓу завојуваните страни.

3.2.3 Ограничувања на употребата на сила

Силата треба да се користи на мерен и пропорционален начин за да се постигнат целите на операцијата. Овие ограничувања најчесто се дефинираат кога се издава мандатот на мисијата и зависат од важечкото законодавство.

3.2.4 Цели (крајна состојба) и конзистентност

Постигнувањето на посакуваната политичка крајна состојба бара доследно постигнување на краткорочни и долгорочни воени цели; 2.2.5 Легитимитет Ова е предуслов за добивање широка јавна меѓународна поддршка.

3.2.5 Авторитет (доверба)

Особено е важно за успех трупите што спроведуваат мировни операции да ја уживаат довербата на сите учесници.

3.2.6 Меѓусебно почитување

Градењето и одржувањето на меѓусебно почитување меѓу вооружените сили и локалното население во областа на операциите игра голема улога во постигнувањето долгорочен успех.

3.2.7 Транспарентност на операцијата

Мисијата и концептот на операцијата мора да бидат разбирливи за сите учесници.

3.2.8 Слобода на движење

Слободата на движење во областа на операциите е од суштинско значење за постигнување на целите. Нејзиното ограничување води кон тешкотии во други области на сите нивоа, што го попречува постигнувањето на целите.

3.3 Слобода на движење

Слободата на движење во областа на операциите е од суштинско значење за постигнување на целите. Нејзиното ограничување води кон тешкотии во други области на сите нивоа, што го попречува постигнувањето на целите.

Областа на операции може да се прошири, а различните елементи во неа може да бидат дисперзирани и распоредени на нелинеарен начин. Разликата помеѓу предните и задните области при спроведување операции во урбани средини, за време на терористички акти и во борбата против паравоени формации е тешка поради асиметричната природа на заканите и неможноста да се повлече јасна линија на контакт со спротивставените сили.

Обележувањето на границите и областите на операции се користи за подобрување на организацијата на планирањето и спроведувањето на операциите на вооружените сили. Границите и областите на воените операции се одредуваат во зависност од обемот и природата на конфликтот и мисијата:

ГРАНИЦИ И ОБЛАСТ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ

- Област за заеднички операции.
- Област на операциите.
- Област на одговорност.
- Област на интереси.
- Област на влијание.

Сл.8 Граници и зони

3.3.1 Здружена оперативна област

Здружената оперативна област е привремена област назначена од стратешкиот командант/стратешко ниво на команда, контрола и управување со вооружените сили, во која назначениот командант на здружените сили планира и извршува специфична мисија на оперативно ниво. Здружената оперативна област и параметрите, како што се времетраењето и обемот на мисијата и географскиот регион, се специфични за секоја операција и обично се поврзани со употребата на специјално формирани здружени сили назначени да дејствуваат во неа. Именуваниот командант на здружените сили планира и спроведува воени операции во зоната на здружени операции за да ја исполни мисијата што му е доделена.

3.3.2 Област на операции

Областа на операции ја дефинира командантот на здружените сили во кои трупите спроведуваат воени операции. Вообичаено, областа на операции не ја опфаќа целата област на здружени операции, но е доволна по големина за да се изврши мисијата и да се заштитат силите.

3.3.3 Област на одговорност

Специфична област за која на командантот/врховниот командант му се доделени посебни одговорности за распоредување трупи, изградба и одржување објекти,

управување и контрола на движењето и спроведувањето на операциите што вклучуваат воени формации на вооружените сили под негова команда.

3.3.4 Област на интерес

Оваа област на интерес на командантот (командант/командант) ги вклучува областите на операции и/или одговорност на потенцијална закана, како и соседните зони и области што можат да влијаат врз постигнувањето на целите на тековните или планираните идни операции и употребата на вооружени сили во нив.

3.3.5 Област на влијание

Географскиот регион во кој командантот може директно да влијае врз дејствијата преку маневрирачки сили или системи за поддршка со оган под негова команда и контрола.

3.4 Фази на ПСО

Како и секоја операција, операциите за поддршка на мирот се спроведуваат во фази. Главните фази во распоредувањето и употребата на воени сили во операциите за поддршка на мирот се:

3.4.1 Подготовка

Подготовката е заедничка одговорност (национални и стратешки команданти на НАТО) која дава насоки за стандардите за обука, опрема и потребен персонал. Оваа фаза ги вклучува сите активности пред заминување - тревога, извидување, планирање, координација, собирање, администрација и подготовка.

3.4.2 Распоредување

Оваа фаза започнува со заминување на националните контингенти од нивните постојани бази и завршува со нивното пристигнување во одредена заедничка оперативна област. Распоредувањето е првенствено национална одговорност, при што стратешките команданти на НАТО и командантот на здружените сили играат координативна и мониторинг улога.

3.4.3 Пренос на овластувања

Откако силите назначени од земјите поддржувачи ќе се распоредат во заедничката оперативна област и ќе прогласат оперативна подготвеност, започнува фазата на „пренос на овластувања“ на командантот на заедничките сили.

3.4.4 Употреба на сили

Првичната употреба на сили започнува со пристигнувањето на елементи од мировните сили во зоната на заеднички операции и вклучува нивен прием, движење до нивната база, подготвителни мерки, тактичко распоредување во зависност од нивните области на дејствување и последователно спроведување на операцијата. Мировните сили во зоната на заеднички операции ја поддржуваат операцијата со извршување на своите задачи сè додека не се постигне предвидениот краен резултат преку хармонизиран и ефикасен систем на ротација на единиците и персоналот и ефикасна логистичка поддршка.

3.4.5 Разделување

Оваа фаза започнува со прекинување или завршување на оперативните задачи. Може да биде во форма на итна евакуација, планирано повлекување или рутинска ротација во случај на премин од операција за спроведување на мирот во мировна операција.

3.4.6 Префрлање на одговорност

Мировните операции обично бараат преземање или префрлање на тактичката област на операции или одговорност од или кон други воени сили или цивилни организации. Се планираат и внимателно координираат и управуваат. Секое отстапување или контрадикција во преносот на одговорностите може да биде искористено од страните во конфликтот.

<u>Главни фази во распоредувањето и употреба на воени сили во мировни операции:</u>

- Подготовка
- Распоредување
- Трансфер на овластувања
- Употреба на сили
- Разделување
- Трансфер на одговорност

ГЛАВНИ ФАЗИ ВО РАСПОРЕДУВАЊЕТО И УПОТРЕБАТА НА ВОЕНИ СИЛИ ВО МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ

- Подготовка.
- Распоредување.
- Трансфер на овластувања.
- Употреба на сили.
- Разделување.
- Трансфер на одговорност.

Сл.9 Главни фази во распоредувањето и употребата на воени сили во мировните операции

3.5 Задачи на силите во ОПМ[22]

Постојат голем број воени задачи или активности што можеби ќе треба да се извршат низ целиот опсег на ПСО. Операциите за поддршка на мирот се спроведуваат во различни сложени средини, честопати во мултинационална средина. Примената на стандардните оперативни процедури и почитувањето на правилата за употреба на воена сила се од големо значење во спроведувањето на операциите за поддршка на мирот. Единиците на вооружените сили ги извршуваат своите задачи во соработка со државните органи за управување со кризи, министерствата, агенциите и локалните власти во подрачјето каде што се одвива операцијата. Природата на задачите на воените контингенти за време на нивното учество во мировни операции зависи од видот на операцијата и нејзината фаза на развој, составот на назначените сили и средства, областа (регионот) на одговорност, географските и метеоролошките карактеристики и историските, политичките, економските и демографските карактеристики. Задачите за секоја операција во согласност со Повелбата на ООН се:

[22] Адаптирано од Заедничка публикација на сојузниците (AJP)-3.4.1 – Операции за поддршка на мирот (јули 2001), стр. 6–6 и Операции за одржување на меѓународниот мир и безбедност – Софија 2014, Емил Енев, Петар Маринов, стр. 100.

3.5.1 За време на операција за спречување на конфликти

За да се спречи избувнување на воен конфликт, се спроведуваат демонстративни вежби, се распоредуваат воени единици, се демонстрира сила и можности за извршување на одредени дејствија и, доколку е потребно, може да се употреби сила.

3.5.2 За време на мировна операција

Мировните операции обезбедуваат надзор над спроведувањето на договорите за прекин на огнот. Задачите овде се спроведување на прекинот на огнот, следење и собирање информации, водење преговори и медијација, одржување контакти и истражување на жалби и злосторства. Овие задачи се извршуваат врз основа на мандати дадени од меѓународни организации и договори со спротивставените сили. Силата се користи само во самоодбрана, пропорционална на опасноста со која се соочува.

3.5.3 За време на операција за спроведување на мирот

Главните задачи се раздвојување на непријателските групи, воспоставување и контрола на заштитени подрачја, санкционирање на прекршителите, контрола на движењето на населението и воените единици на непријателските страни и обезбедување на нивната безбедност, воспоставување и одржување на редот, заштита на населението и обезбедување хуманитарна помош.

3.5.4 За време на операции за градење мир

Главните задачи вклучуваат обновување или создавање нови административни, економски и воени структури за да се обезбеди зачувување на постигнатиот мир.

3.5.5 За време на хуманитарни операции

<u>Задачите на воените формации во хуманитарните операции се:</u>

Да му обезбедат на населението витални услуги пред или по појавата на природни катастрофи, несреќи или други човечки дејства што довеле до катастрофа.

- Спасување и евакуација на луѓе
- Вадење и спасување жртви
- Достава и дистрибуција на храна и вода за пиење
- Обезбедување привремени засолништа и кампови
- Медицинска помош

- Снабдување со електрична енергија
- Комуникациска и транспортна поддршка

Истражувањето и развојот во првото поглавје се базираат на постоечки и официјални документи на НАТО (стандарди и публикации на НАТО), публикации од американската армија, како и публикации и учебници од истакнати личности со богато искуство во оваа област.

Овој развој ги обезбедува доктринарните основи и основните принципи што ги водат вооружените сили во заеднички операции низ целиот спектар на воени операции. Современите операции во повеќето случаи ги спроведуваат заеднички сили, без разлика дали вклучуваат воен ангажман, безбедносна соработка и одвраќање, операции за одговор на кризи, операции со ограничена употреба на сила или операции и кампањи од големи размери.

Тие се одвиваат во средина каде што воените сили комуницираат со владини и невладини организации, мултинационални сили и други локални и глобални организации. Оттука е важно да се познаваат принципите и правилата на заедничкото војување за да можат единиците успешно да планираат и спроведуваат заеднички операции. Фокусот на првата точка во првото поглавје ги претставува основите на заедничкото војување, со посебен акцент на заедничкото војување во доктрината на Соединетите Американски Држави како водечка членка на НАТО. Ја истакнува важноста на разбирањето на принципите на заедничкото војување и ги објаснува нивоата на војување, заедничките акции, видовите воени операции, како и принципите и правилата за спроведување на овие операции. Втората точка ги разгледува мировните операции како дел од заедничкото војување, истакнувајќи ја суштината и принципите на имплементација на ПКО, просторните параметри, фазите на имплементација и задачите на формациите вклучени во ПКО. Од ова можеме да го заклучиме следново:

1. Формациите на Армијата на Република Северна Македонија мора да се развиваат врз основа на овие доктринарни основи и фундаментални принципи;
2. Силите мора да бидат подготвени да планираат и спроведуваат операции со сили од други земји во рамките на Алијансата (НАТО) или други сојузи и коалиции;

3. Декларирајте единици во рамките на она што е можно, т.е. она што државата може да го обезбеди во моментот;
4. Опремата на единиците треба да биде компатибилна со онаа на земјите-членки на НАТО за да се олесни логистичката поддршка при учество во заеднички мултинационални операции;
5. Обуката на штабовите и единиците треба да биде насочена кон извршување на заеднички операции и Оперативна оперативна поддршка (OPS) во согласност со Принципите и задачите.

4. Улогата на Армијата на Република Северна Македонија во поддршката на меѓународниот мир и безбедност

4.1 Историски преглед

Армијата на Република Северна Македонија започна да учествува во меѓународни мировни операции во 2002 година. Во текот на изминатите речиси 20 години, армијата активно учествуваше во мисии и операции предводени од ООН, НАТО и ЕУ, вклучувајќи ги ИСАФ и „Одлучна поддршка“ во Авганистан, „Слобода за Ирак“ во Ирак, КФОР во Косово, УНИФИЛ во Либан и АЛТЕА во Босна и Херцеговина. Од 2002 година до денес, придонесот на човечките ресурси во мировните операции се менуваше во согласност со планираните ресурси и потребите на меѓународната заедница. Помеѓу 2002 и 2020 година, над 4.000 припадници на вооружените сили на Република Северна Македонија учествуваа во овие меѓународни мировни операции. Првиот прекугранично придонес започна во 2002 година како дел од мисијата ИСАФ предводена од НАТО во Авганистан. Придонесот оттогаш постепено се зголемува со распоредувањето на силите во операцијата „Слобода за Ирак“ во Ирак, во воената операција на ЕУ АЛТЕА во Босна и Херцеговина и во мисијата на ОН УНИФИЛ во Либан. Покрај тоа, Република Северна Македонија освен обезбедувањето континуирана поддршка на силите во операцијата КФОР на Косово од 1999 година, со одлука на Владата на Република Северна Македонија во ноември 2020 година, започна со испраќање припадници на армијата на Република Северна Македонија во оваа мисија предводена од НАТО.

4.2 Присуство на Република Северна Македонија во меѓународни операции

4.2.1 Мировна операција - ИСАФ (Меѓународни сили за безбедносна помош) во Авганистан

Армијата на Република Северна Македонија го започна своето учество во мировните операции со приклучување кон мировната операција ИСАФ (Меѓународни сили за безбедносна помош) во Авганистан.

Мисијата започна со распоредување на двајца штабни офицери во турскиот контингент во август 2002 година, а на 8 септември, самиот ден на независноста на Република Северна Македонија, македонското знаме беше за прв пат кренато во Кабул. По тоа, учеството во оваа операција постојано се зголемуваше, како што беше планирано. Во март 2003 година армијата на Република Северна Македонија го зголеми својот придонес во мисијата ИСАФ со испраќање на одред од Втората пешадиска бригада како дел од германскиот контингент. Потоа, со успешното завршување на мисијата и високите пофалби за нејзината работа во ИСАФ, од август 2004 година до крајот на 2006 година, армијата на Република Северна Македонија учествуваше со еден механизиран пешадиски вод. Во август 2005 година, медицински персонал беше испратен во ИСАФ како дел од заедничкиот медицински тим во А3 формат (Македонија, Албанија, Хрватска), кој успешно извршуваше задачи на аеродромот во Кабул, прво како дел од грчката полска болница, а потоа и како дел од чешката полска болница.

Врз основа на проценките на Алијансата за декларираните единици на армијата на Република Северна Македонија кои ги исполнуваа потребните строги стандарди во областа на обуката и оперативните процедури, а во согласност со Концептот за оперативна способност (ОСС), во јуни 2006 година, ARSM испрати механизирана пешадиска чета како дел од британскиот контингент во ИСАФ. Како поддршка на напорите за самоодржливост на Авганистанската национална армија (АНА), Република Северна Македонија испрати еден офицер и еден подофицер како дел од Заедничкиот мултинационален тим за менторство и врска (OMLT) во Мазар-е-Шариф во март 2008 година. Од декември 2008 година, во соработка со Кралството Норвешка, македонскиот медицински персонал е вклучен преку хируршки тим во организациската структура на хируршката единица на Норвешкиот покраински тим за реконструкција во Мазар-е-

Шариф, Авганистан. Во рамките на билатералната соработка меѓу Република Северна Македонија и Соединетите Американски Држави во 2010 година, нашите припадници на специјалните сили и воената полиција на АРСМ учествуваа со тимови од Соединетите Американски Држави во мисијата ИСАФ.

Бројот на македонски припадници кои учествуваа во мисијата ИСАФ, која заврши на 31 декември 2014 година, е повеќе од 2.700.

4.2.2 Мировна операција „Ирачка слобода“

Со политички консензус на сите политички актери во нашата земја и на целата македонска јавност во врска со поддршката на коалицијата предводена од САД за борба против тероризмот, нашата земја одлучи активно да учествува во мисијата „Ирачка слобода“.

Врз основа на своите законски овластувања, Собранието на Република Северна Македонија донесе одлуки за испраќање свои единици во мисијата „Ирачка слобода“ во периодот од јуни 2003 до декември 2008 година, за секоја мисија одделно на секои 6 месеци за време на мандатот на мисијата.

Мисијата започна со испраќање на двајца офицери во Централната команда на САД во Тампа како национални претставници во март 2003 година. По завршувањето на главните борбени операции, соборувањето на режимот на Садам Хусеин и усвојувањето на Резолуцијата 1546 на Советот за безбедност на ООН во јуни 2003 година, беше донесена одлука за распоредување на вод за специјални операции кој дејствуваше како дел од 4-та пешадиска дивизија на Мултинационалните сили за Ирак. Во 2008 година, нашето учество во мисијата „Операција слобода за Ирак“ беше зголемено за уште еден вод. Мисијата започна со испраќање на двајца офицери во Централната команда на САД во Тампа како национални претставници во март 2003 година. По завршувањето на главните борбени операции, соборувањето на режимот на Садам Хусеин и усвојувањето на Резолуцијата 1546 на Советот за безбедност на ООН во јуни 2003 година, беше донесена одлука за распоредување на вод за специјални операции кој дејствуваше како дел од 4-та пешадиска дивизија на Мултинационалните сили за Ирак. Во 2008 година, нашето учество во мисијата „Операција слобода за Ирак“ беше зголемено за уште еден вод. Од јуни 2003 до декември 2008 година, беа извршени вкупно 11 ротации. 11-тата ротација беше

последна, а нашето учество во мисијата во Ирак заврши. Вкупниот број на лица кои учествуваа во оваа мисија беше 490.

4.2.3 Воена операција на ЕУ за управување со кризи во БиХ(АЛТЕА).

Република Северна Македонија ја потврдува својата стратешка определба за постигнување членство во Европската Унија преку својата силна политичка определба за поддршка на Заедничката надворешна и безбедносна политика и преку декларирање на конкретен придонес во цивилните и воените операции во рамките на Заедничката безбедносна и одбранбена политика на Унијата. На 3 јули 2006 година, во Брисел беше потпишан договор со Европската Унија за учество во операцијата АЛТЕА.

Првиот придонес во операцијата на ЕУ АЛТЕА го потврди напредокот на земјата од корисник на првата воена операција на Унијата (Конкордија 2003) до тоа да стане активен учесник во заедничката безбедносна и одбранбена политика на ЕУ. Првиот придонес на Република Северна Македонија во операција предводена од ЕУ започна во јули 2006 година со објавување на ескадрила на хеликоптери од армијата на Република Северна Македонија, составена од два хеликоптери Ми-8/17 и персонал од 21 лице.

Во ноември 2006 година, Армијата на Република Северна Македонија го зајакна својот придонес во операцијата на ЕУ во Босна и Херцеговина (АЛТЕА) со објавување на медицински тим од 10 члена за медицинска поддршка ROLE 1 во кампот Бутмир. Во врска со четвртата ротација на ескадрилата на хеликоптери (јануари-јуни 2008 година) и врз основа на претходни анализи и проценки, беше донесена одлука што ја одразува потребата од повлекување на еден хеликоптер Ми-8/17со цел да се постигне потребното ниво на оперативна подготвеност за идните придонеси. Според одлуката, четвртата ротација на ескадрилата на хеликоптери во мисијата АЛТЕА во БиХ се состоеше од еден транспортен хеликоптер Ми-8/17 и 12 лица како дел од ескадрилата на хеликоптери. Во февруари 2008 година, еден подофицер за превентивна медицина беше дополнително преместен во штабот на ЕУФОР, со што вкупниот придонес на Армијата на Република Северна Македонија во операцијата изнесуваше еден транспортен хеликоптер Ми-8/17 и вкупно 24 лица. Со завршувањето на четвртата ротација на хеликоптерскиот детачмент во јули 2008 година, беше донесена одлука за прекин на придонесот на Армијата на Северна Македонија со хеликоптерски капацитети во операцијата ЕУФОР во БиХ, со вкупно

четири ротации (јули 2006 - јули 2008). По повлекувањето на хеликоптерската ескадрила, армијата продолжи да придонесува во мисијата со вкупно 12 лица, вклучувајќи медицински тим од 10 члена кој обезбедуваше медицинска поддршка на ROLE 1 во кампот во Бутмир, помошник правен советник на ЕУФОР и наредник за превентивна медицина во седиштето на ЕУФОР. Учеството продолжи во 2009, 2010 и 2011 година со ист капацитет.

Според новата структура на силите на ЕУФОР во операцијата АЛТЕА, тие се намалени и, како резултат на тоа, позицијата наредник за превентивна медицина е укината од јануари 2012 година. Во 2012, 2013 и 2014 година, мисијата продолжи со вкупно 11 лица (10 лица во медицинскиот тим и 1 воен адвокат, помошник правен советник на командата на ЕУФОР). Придонесот на медицинскиот тим во операцијата за поддршка на мирот АЛТЕА заврши на 31 мај 2015 година, со враќањето на седумнаесеттата ротација на медицинскиот тим. На 23 јуни 2015 година заврши 16-тата ротација на помошникот правен советник во АЛТЕА, што беше последна ротација на оваа позиција. Според плановите, армијата на Република Северна Македонија го продолжи своето учество во операцијата АЛТЕА со двајца нови штабни офицери од мај 2015 година позиции (еден штабен офицер, советник во одделот за обука и градење капацитети и еден штабен наредник, администратор во одделот за обука, планирање и координација). Овие две позиции, според новата трансформација на ЕУФОР, истекоа на крајот од декември 2018 година. Од декември 2018 година, Армијата на Република Северна Македонија даде нов придонес во мисијата со една позиција: заменик-офицер за врска со агенциите за спроведување на законот во Одделот J-2. За жал, морам овде да споменам дека за време на мировната операција на 12 јануари 2008 година, во близина на Катлановско Блате, се случи трагична хеликоптерска несреќа во која животот го загубија 11 припадници на АРМ враќајќи се од успешно завршена мисија во БиХ, кои беа дел од третата ротација на хеликоптерската ескадрила. Ова треба да се земе како лекција и треба да се вложи многу поголем напор во подготовката и извршувањето на задачите во мировните операции за да не ни се случуваат вакви несреќни настани во иднина. Ова е еден од предизвиците на кои мора да се одговори за да не губиме животи залудно во иднина. Главните учесници во УНИФИЛ се Франција, Гана, Индија, Италија и Шпанија. Германија, Грција и Турција се главни придонесувачи (соработници) кои главно придонесуваат во поморските сили за задачата. САД,

Обединетото Кралство, Европската Унија и Русија, исто така, играат голема улога во регионот. Клучни регионални играчи се Египет, Иран, Саудиска Арабија и Сирија.

Придонесот на армијата на Република Северна Македонија во оваа мировна операција предводена од ОН во Либан, УНИФИЛ, започна со усвојување на одлука од страна на Собранието на Република Северна Македонија на 27 април 2007 година. Одлуката беше спроведена на 16 мај 2007 година. Овој придонес започна со распоредување на припадник на армијата на Република Северна Македонија како штабен офицер во Заедничкиот оперативен центар во Накура, Либан, за период од една година. На 1 јуни 2008 година беше назначен нов штабен офицер, што претставуваше прва ротација на македонски персонал во рамките на операцијата УНИФИЛ. По проценките на можноста и капацитетот за продолжување на воениот придонес во мисијата од страна на Министерството за одбрана и Генералштабот на Армијата на Република Северна Македонија, беше одлучено да се продолжи со придонесот во мировната операција УНИФИЛ во Либан. Во рамките на оваа мисија, нашиот персонал ротира на секои 12 месеци. Од 2019 година, учествуваме во оваа мировна мисија со уште двајца офицери во италијанскиот контингент во Шама, Либан. Овој придонес започна по потпишувањето на Техничкиот договор во октомври 2018 година. Нашиот персонал ротира на секои 6 месеци.

4.2.4 Мировна операција „Одлучна поддршка“ – МПП (Мисијата „Одлучна поддршка“) во Авганистан

Мисијата „Одлучна поддршка“ (МПП) предводена од НАТО во Авганистан започна на 1 јануари 2015 година, а армијата на Република Северна Македонија учествуваше во оваа операција од првиот ден. До денес, придонесовме со повеќе од 400 воени лица. Во 2018 година, го зголемивме нашето учество во Мисијата „Одлучна поддршка“ за 20%.

Операцијата вклучуваше персонал, безбедносна единица и ментори во соработка со силите на Соединетите Американски Држави и Република Турција. Во согласност со одлуката за повлекување на силите од Авганистан, персоналот на Армијата на Република Северна Македонија беше повлечен од учество во оваа мисија на 28 јуни 2021 година. 1.1.6 Учество на Армијата на Република Северна Македонија во мисијата (КФОР). Во октомври 2020 година, Владата на Република Северна Македонија донесе одлука да испрати 44 припадници на армијата на Република Северна Македонија за учество во

операцијата на КФОР предводена од НАТО во Република Косово. Тие беа распоредени како двајца штабни офицери и еден штабен наредник во седиштето на КФОР во Приштина и еден безбедносен водач во Регионалната команда на КФОР – Запад во Пеќ. Првиот контингент на македонски мировници во операцијата на НАТО КФОР во Република Косово ја презеде командата на 1 ноември 2020 година (ротација: ноември 2020 - април 2021). Контингентот беше распореден во рамките на италијанскиот контингент.

Во следната ротација (април 2021 - септември 2021), учеството во операцијата на КФОР на НАТО се зголеми за 21 припадник, со што вкупниот број се искачи на 65 членови. Во јули 2021 година, дополнителни 115 припадници беа распоредени во Мултинационалната бригада Исток (9-месечна ротација) заедно со Националната гарда на Вермонт.

4.3 Придобивки од учеството на армијата на Република Северна Македонија во мировни операции

Република Северна Македонија и сите нејзини граѓани секогаш биле горди на воениот персонал, кој во минатото не само што бил чувар на мирот и суверенитетот во земјата, туку и амбасадор на мирот.

Континуираното учество во меѓународни мисии е движечка сила за градење и унапредување на севкупните оперативни способности, распоредливи и одржливи. учества. Самата учество обезбедува можност за практично развивање, надградба и одржување на расположливите способности на вооружените сили. Учеството на армијата на Република Северна Македонија во мировни и хуманитарни операции обезбедува практична проверка на сопствените планови за обука и образование на единиците, како и проверка на нивото на способност и подготвеност на секој поединец за учество во операции со висок ризик. Учеството на армијата на Република Северна Македонија во операции за поддршка на мирот е основа за собирање на научените лекции, кои претставуваат големо искуство за планирање, подобрување и развој на плановите за обука на армиските единици. Мисијата на ИСАФ во Авганистан беше првата мисија во која учествувавме со персонал како резултат на регионални иницијативи (од 2005 до 2009 година), т.е. со медицински тим во А3 формат, заедно со Хрватска и Албанија, со елементи (штабни офицери) од штабот на Бригадата на Југоисточна Европа (SEEBRIG) во 2006 година и со инструктори од воената

полиција во Воено-полициската школа на авганистанската армија во формат А5 (2011–2013).

Во рамките на билатералната соработка во 2010 година, Армијата на Република Северна Македонија учествуваше во мисијата ИСАФ со заеднички тимови со Соединетите Американски Држави, со персонал од специјалните сили и воената полиција. Придобивките што ги стекна Армијата на Република Северна Македонија од учеството во мисијата ИСАФ се научените лекции, високо обучените војници кои можат да покажат висок степен на професионализам и истовремено да придонесат за целокупната позитивна слика за ИСАФ. Припадниците на Армијата на Република Северна Македонија, заедно со своите НАТО колеги, помагаат во воспоставувањето на демократски развој во Авганистан. Ова успешно завршено мисионерско ангажирање е една од областите во кои единиците на Армијата на Република Северна Македонија треба да се развиваат во иднина за успешно да ги извршуваат своите задачи во операциите за поддршка на мирот. По успешното завршување на мисијата, Министерството за одбрана на Република Северна Македонија објави извештај за 12-тиот годишен придонес на Армијата на Република Северна Македонија во мисијата ИСАФ во Авганистан. По завршувањето на мисијата ИСАФ во Авганистан, Армијата на Република Северна Македонија продолжи да ги користи сопствените капацитети во мисијата „Одлучна поддршка" (РСМ) предводена од НАТО. Придонесот во операцијата беше преку ангажирање на персонал, безбедносна единица и ментори, во соработка со американските сили и Република Турција. Сите тие се признати за нивниот придонес во градењето мир во Авганистан и воспоставувањето на модерна авганистанска армија.

Со политички консензус на сите политички чинители во нашата земја, како и на целата македонска јавност, за поддршка на коалицијата предводена од САД против тероризмот, нашата земја одлучи активно да учествува во мисијата „Ирачка слобода". За време на мисијата, војниците и офицерите се соочија со разни предизвици, закани и опасности кои произлегуваа од мисијата и нивната професија. Припадниците на Армијата на Република Северна Македонија покажаа професионализам, високо ниво на обука и подготвеност за извршување на задачите за време на мисијата. За време на мисијата „Операција Ирачка слобода", Армијата на Република Северна Македонија даде конкретен

придонес во градењето силни, доверливи демократски институции и високообучени безбедносни сили во Ирак, сили кои ја гарантираат иднината на нивната земја, како и стабилноста и безбедноста во нивната средина и пошироко. Со својата посветеност, храброст, одговорност и патриотизам, рамо до рамо со американските трупи и другите коалициски партнери, тие ја претставуваа нашата татковина со достоинство и во најдобро светло. Најдобрата потврда за нивниот успех се 120-те медали доделени од Соединетите Американски Држави. Затоа велиме дека тие се најдобрите амбасадори на земјата. Учеството во воената операција на ЕУ за управување со кризи во БиХ - (АЛТЕА) го означува првиот во низата конкретни и значајни придонеси што ги дава Армијата на Република Северна Македонија во рамките на цивилните и воените операции на Заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП) на Европската Унија и кон зајакнување на капацитетот на Унијата. Првиот придонес на Армијата на Република Северна Македонија во операција предводена од ЕУ започна со распоредување на хеликоптерска ескадрила составена од два хеликоптера Ми-8/17 и 21 член на персоналот, а потоа продолжи со ангажирање на медицински тимови, персонал и правни советници.

Поради важноста на хеликоптерската поддршка за исполнување на мисиите на операцијата (АЛТЕА), особено за време на тековната трансформација на ЕУФОР, беше побарано да се продолжи со мисијата на македонскиот хеликоптерски одред. Ангажманот продолжи со истиот состав во втората и третата ротација, додека во четвртата ротација беше ангажиран само еден хеликоптер. Хеликоптерскиот ескадрон беше ангажиран во периодот од јули 2006 до јули 2008 година. Учеството на армијата на Република Северна Македонија во мировната операција на Привремената сила на Обединетите нации (УНИФИЛ) во Либан придонесува за мисијата преку помош во следењето на прекинот на насилството, придружување и поддршка на либанските сили распоредени во јужен Либан, зголемување на помошта, т.е. обезбедување пристап за хуманитарни организации и волонтери до цивилното население, како и безбеден повраток на раселените лица.

Потврда за овој придонес е одликувањето на двајца офицери од Армијата на Република Северна Македонија од страна на Генералштабот на Либанската армија со медал за посебни заслуги во извршувањето на нивните должности.

Армијата на Република Северна Македонија даде значаен придонес во мировните операции со ангажирање на сопствени капацитети во мисијата КФОР во соседното Косово. Тука, сакам да напоменам дека придонесот во операциите на КФОР не започна со распоредувањето на припадниците на армијата на Република Северна Македонија за учество во операцијата на НАТО операцијата на КФОР во Република Косово во октомври 2020 година, но започна многу порано, во 1999 година, кога Република Северна Македонија обезбеди логистичка поддршка на мисијата на КФОР во Косово преку Националниот координативен центар за поддршка на земјата-домаќин.

Земајќи ги предвид приоритетите во областа на логистиката не само на национално ниво, туку и во поголема мера во согласност со барањата и потребите на Алијансата, Координативниот центар за поддршка на земјата-домаќин почна да работи во април 2005 година како дел од седиштето на НАТО во Скопје, проект спроведен за првпат со членка на Партнерството за мир. Проектот беше првично спроведен на предлог на генералот Блис, кој тогаш беше командант на силите на НАТО во Скопје. На почетокот, 11 офицери од армијата на Република Северна Македонија учествуваа во проектот и успешно ја завршија обуката за должности поврзани со обезбедување поддршка од (кон) земјата-домаќин. Врз основа на нивното искуство и достигнувања, во 2006 година овие офицери станаа јадрото на Координациониот центар, кој постепено почна со подготовки за преземање на задачата за поддршка на КФОР. До денес, повеќе од дваесет офицери од Армијата на Република Северна Македонија се обучени да работат во Координативниот центар, што е мнгу корисно за планирање и поддршка на слични мисии во блиска иднина. Армијата на Република Северна Македонија обезбедува медицинска поддршка за персоналот на КФОР, гориво, како и придружба и заштита за силите на НАТО за КФОР кои поминуваат низ територијата на Република Северна Македонија. Покрај придонесот со капацитети за меѓународни операции, Република Северна Македонија, во согласност со своите стратешки обврски за полноправно членство во ЕУ и со својата посветеност на продлабочување и зајакнување на соработката меѓу земјите во регионот, известува дека придонесува со сопствени капацитети во меѓународни единици: Од 1998 година, Република Северна Македонија има декларирано способности во форма на механизирана пешадиска чета, инженерски вод и штаб во Бригадата на Југоисточна Европа (SEEBRIG). Бригадата е формирана како резултат на Договорот меѓу министрите за одбрана на земјите

од Југоисточна Европа за основање мултинационална мировна сила, потпишан во Скопје во 1998 година. Бригадата е наменета да придонесе во меѓународни и хуманитарни операции предводени од НАТО, ЕУ, ОБСЕ и други коалиции. Во 2006 година, персоналот на СЕЕБРИГ учествуваше во операцијата ИСАФ во Авганистан. Во 2012 и 2014 година бевме дел од борбените групи на Европската Унија и ЕУБГ, каде учествувавме со пешадиска чета, персонал и национален елемент за поддршка. Единиците беа успешно оценети и беа во резервата на сили на ЕУ, подготвени да реагираат во втората половина на 2012 година (2012-2) и 2014 година (2014-2). Преку своето учество и придонес во градењето на глобален мир, армијата на Република Северна Македонија ја гради својата меѓународна репутација како сериозен и вреден партнер во меѓународната заедница и „извозник на безбедност". Учеството на армијата на Република Северна Македонија во мировните операции е основа за собирање на научените лекции, кои претставуваат големо искуство за планирање, унапредување и развој на плановите за обука на армиските единици. Континуираното учество во меѓународни мисии е движечка сила за градење и унапредување на севкупните оперативни способности, распоредиви и одржливи сили. Самата учество обезбедува можност за практично развивање, надградба и одржување на расположливите способности на армиските сили. Учеството на армијата на Република Северна Македонија во мировни и хуманитарни операции обезбедува практична проверка на сопствените планови за обука и едукација на единиците, како и потврда на нивото на способност и подготвеност на секој поединец за учество во ризични операции. Сите научени лекции треба да се искористат како поука за вложување многу поголем напор во подготовката за задачите во мировните операции, за да не се случат несреќни настани во иднина и да не губиме луѓе залудно.

5. Трансформација и реорганизација на војската на Република Северна Македонија, подготовка, оценка и сертификација на штабот и единиците на армијата на Република Северна Македонија

Вооружените сили го бранат територијалниот интегритет и независноста на државата во согласност со член 122 од Уставот. Тие се организирани, подготвени и обучени за вооружена борба и борбени дејства и други активности за исполнување на нивната уставна функција за одбрана на државата во согласност со член 23 од Законот за одбрана. Намерата

е активностите и развојните цели во согласност со долгорочниот план за развој на одбранбени способности да бидат насочени кон развој на доктрини, развој на проекти за опремување и модернизација на вооружените сили и воспоставување ефективни процеси и процедури за градење на воените способности и капацитети на вооружените сили. Прво, ќе испитаме како треба да изгледа идната структура на вооружените сили и, како такви, какви воени задачи треба да можат да извршуваат во согласност со заклучоците од Стратешката одбранбена ревизија (SOP 2018). Потоа ќе видиме какви основни воени способности треба да поседуваат вооружените сили. Конечно, ќе видиме какви цели треба да се развијат за поддршка на остварувањето на воените способности во согласност со Планот за трансформација.

5.1 Организација и идна структура на вооружените сили

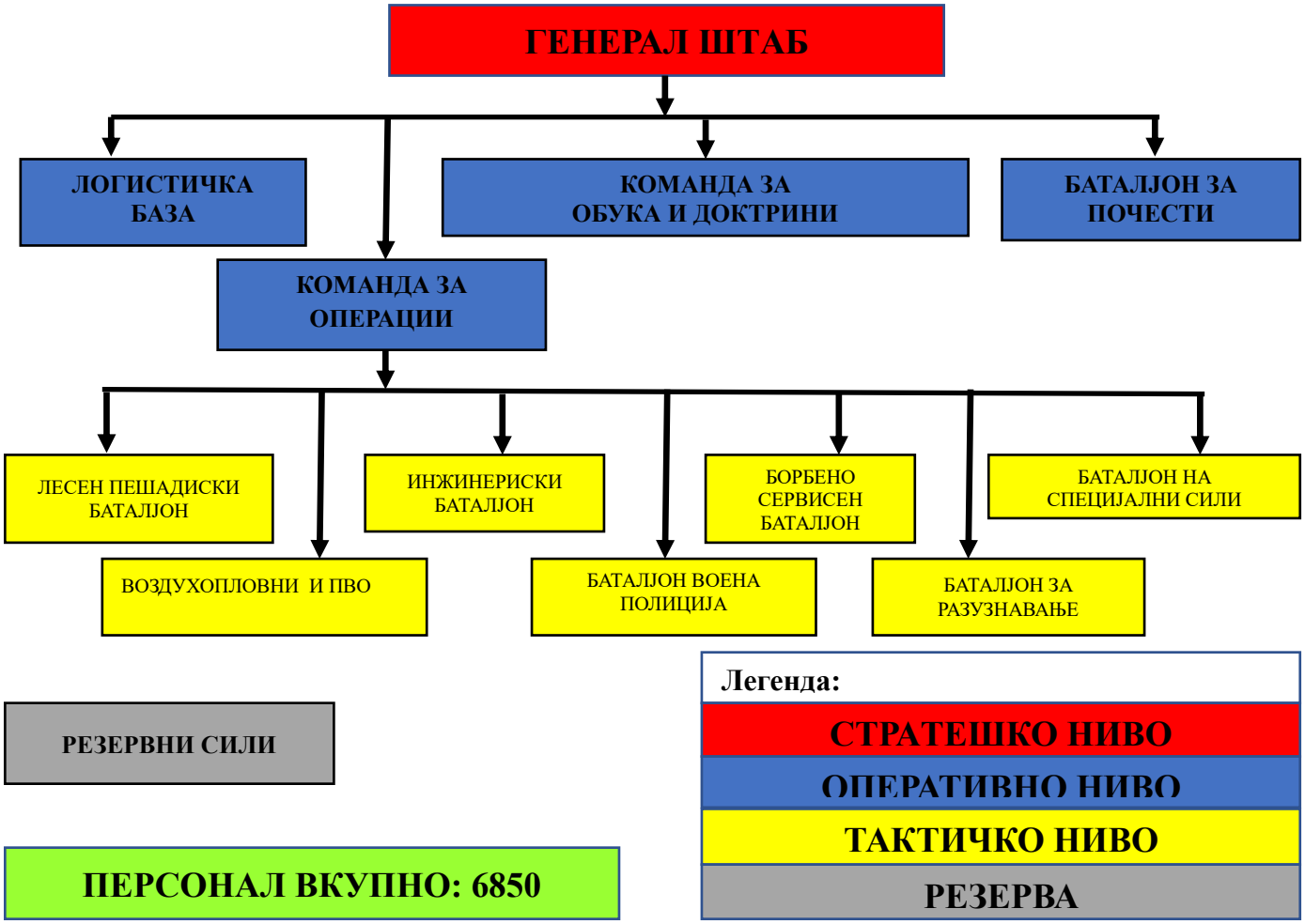
Вооружените сили на Република Северна Македонија ќе ги исполнуваат следниве воени цели:

- Одвраќање и одбрана од вооружена агресија и заштита на територијалниот интегритет и независноста на Република Северна Македонија;
- Учество во операции во рамките на колективната одбрана на НАТО, управување со кризи и кооперативна безбедност;
- Ангажирање на воените капацитети и капацитетите за поддршка на другите компоненти на одбранбениот систем во поддршка на цивилните власти и граѓаните. За да се постигнат овие цели, вооружените сили имаат постојана и резервна компонента. Стратешките документи за одбрана и безбедност ги дефинираат одбранбените мисии.

Соодветно, задачите што се директно поврзани со вооружените сили се:

- Организирање, подготовка и обука за вооружена борба и борбени и други дејства за одбрана на државата;
- Одбрана на територијата, воздушниот простор, сајбер-просторот и територијалните води;
- Континуирано следење и проценка на безбедносните закани и ризици;

- Организирање, подготовка и обука на сили и способности за придонес кон колективната одбрана на НАТО, управување со кризи и кооперативна безбедност, како и операции предводени од ЕУ и ОН;
- Остварување на интероперабилност со сојузниците од НАТО и земјите-членки на ЕУ;
- Учество во вежби, конференции, состаноци и други форми на соработка, како и други билатерални и меѓународни договори насочени кон градење доверба и унапредување на регионалниот и глобалниот мир и стабилност;
- Учество во спроведувањето на меѓународни конвенции и договори за контрола на оружјето и неширење на оружје за масовно уништување и мерки за градење доверба и безбедност;
- Поддршка на силите на Министерството за внатрешни работи (МВР) во справувањето со закани и ризици по националната безбедност;
- Учество со сили во операции за по Структурата на „Идни вооружени сили 2028" е определена со анализа на заклучоците од СОП 2018, според кои вооружените сили се состојат од постојан професионален персонал и резервен персонал, распоредени на три нивоа: стратешко, оперативно и тактичко. Проектираниот број на идната структура на вооружените сили е 6.850 припадници во постојаниот персонал. Бројната состојба на резервниот персонал ќе се утврди по усвојувањето на Концептот за резервните сили и измените на законодавството. Во текот на следната деценија на развој, преку процесот на трансформација, мора да се преземат низа мерки и активности за да се постигнат општите и специфичните развојни цели и да се оствари идната структура на вооружените сили со потребните способности и капацитет.подршка на цивилните власти и граѓаните во услови на закана по државната безбедност;
- Развој на цивилно-воената соработка.

Сл.10 Дијаграм на структурата на „Идни вооружени сили 2028”

Процесот на трансформација на вооружените сили ќе се спроведе со цел да се постигне структурата на „Идни вооружени сили 2028" за соодветен одговор на современите предизвици и закани. Според ДПОС намерата е да се постигне концентрација на човечки и материјални ресурси и капацитети, да се подобри ефикасноста на системот за команда и контрола (К2) и да се развијат нови способности и капацитети неопходни за вооружените сили да ги извршуваат своите мисии и задачи. Трансформацијата треба да овозможи понатамошен развој и одржување на распоредиви сили и способности со интероперабилност во 50% од вкупната структура на повеќенаменските копнени сили на вооружените сили, како и докомплетирање во согласност со стандардите за оперативна ефикасност на единиците, што значи минимум 90% воена опрема и добро обучен професионален воен персонал. Спроведувањето на процесот на трансформација треба да овозможи создавање идна структура на вооружените сили организирана на следниов

начин: Генералштаб (240 припадници). Генералштабот е највисоко професионално тело во Министерството за одбрана за извршување оперативни и професионални активности поврзани со организацијата, обуката и командувајќи со вооружените сили. Ги спроведува политиките дефинирани од Министерството за одбрана. Со трансформацијата, бројот на персонал во Генералштабот ќе биде зголемен во споредба со претходната структура со цел да се подобри ефикасноста и да се зајакнат постоечките аналитички и планирачки капацитети, особено за развојот на вооружените сили на средно и долгорочен рок, вклучувајќи ги сите видови и гранки. Генералштабот е наменет да извршува задачи на стратешко ниво, но и да делегира задачи на оперативно ниво на потчинетите команди и единици. Во идната структура на Генералштабот, началникот на Генералштабот, како највисоко рангиран офицер во вооружените сили, ќе биде поддржан од заменик-началникот на Генералштабот и директорот на Генералштабот, кои ќе управуваат и ќе ја координираат секојдневната работа на организациските единици.

<u>Директно потчинети на Генералштабот се:</u>

- ✓ Команда за операции;
- ✓ Команда за обука и доктрина;
- ✓ Логистичка база;
- ✓ Баталјон за гарнизонска служба (Баталјон на почести).

Команда за операции (5252). Командата за заеднички операции ќе биде заменета со значително помала Команда за операции, која ќе вклучува 24-часовен оперативен команден центар со сите борбени единици во Оружените сили. Командата за операции е создадена за да ги интегрира оперативните способности на Вооружените сили и да го подготви и обезбеди К2 за сите операции на Вооружените сили во земјата и во странство. Команда за обука и доктрина (400). Идната структура на Командата за обука и доктрина се состои од Центар за индивидуална обука, Центар за обука на кадети, Центар за странски јазици, Центар за обука на службени кучиња, Центар за поддршка на обука, Центар за развој на доктрина, Центар за симулација и Логистичка чета. Логистичка база (800). Логистичката база е производ на трансформацијата на сегашната Логистичка бригада, чија главна мисија е да обезбеди логистичка поддршка од 3-то ниво на сите единици на

Вооружените сили[23]. Базата ќе биде одговорна за магацините за оружје и воена опрема, одржување, транспорт и медицинска поддршка. Логистичката база се состои од: Центар за управување со материјали, Центар за технички поправки, Воено-медицински центар, Центар за снабдување, транспорт и одржување на Генералштабот и гарнизонот во Скопје. Логистичка поддршка од ниво 1 и 2 ќе обезбедат логистички елементи кои ќе бидат составен дел од борбените и борбено-поддржувачките единици, со што ќе се обезбеди органска логистичка поддршка. Центар за управување со материјали, Центар за техничка поправка, Воено-медицински центар, Центар за снабдување, транспорт и поддршка за Генералштабот и гарнизонот во Скопје. Логистичката поддршка на ниво 1 и 2 ќе биде обезбедена од логистички елементи кои ќе бидат составен дел од борбените и борбено-поддржувачките единици, со што ќе се обезбеди органска логистичка поддршка. Баталјон на гардата (Баталјон на честта) „Б“ (158). Постоечкиот Баталјон на честта ќе биде заменет со помала единица одговорна за протоколните должности за претседателот на Републиката, Министерството за одбрана и вооружените сили. Единицата ќе се состои од команда, чета на почесна гарда и воена музика. Резервна компонента на вооружените сили. Структурата, способностите, јачината и развојот на резервната компонента ќе се утврдат во согласност со новиот концепт за резервните сили. Спроведувањето на новиот концепт за резервните сили ќе биде поддржано со донесување измени на одредбите од Законот за одбрана и Законот за воена служба кои се однесуваат на оваа област.

5.2 Воени способности на вооружените сили

Во согласност со целите, вооружените сили на Република Северна Македонија мора да поседуваат минимален потребен капацитет за борба, борбена поддршка, логистичка поддршка и К2/К3. Затоа, за да се спроведе одбранбената политика и воените цели преку извршување на мисиите/задачите што им се доделени, Вооружените сили мора да ги поседуваат следниве основни воени способности: Способност за водење широк спектар на операции во различни просторни и временски услови (на национална територија, во воздухот, отпорност на вселената и сајбер-просторот, територијалните води, надвор од националната територија, за време на мир, вонредна состојба/криза и воен закон);

[23] Одржување на Ниво 1 и 2 обезбедуваат сервис и основно одржување, вклучувајќи замена на резервни делови и општа интервенција во опремата, додека одржувањето од ниво 3 вклучува сложени процедури извршени од специјалисти.

Способност за К2 (во областите: команда и контрола на активностите на вооружените сили, спроведување воена анализа, развој на воени способности и користење на воени способности во операции); Способност за мобилност (стратешка мобилност, користење мултинационален пристап, флексибилност и способност за непречено движење, користење на постоечката патна инфраструктура и надминување на можни пречки во областите на операции). Можност за распоредување (распоредување на воени сили во областа на операциите во согласност со пропишаните норми - 50% од вкупната структура на копнените сили). Силите во операции во согласност со националното ниво на амбиции вклучуваат одржливост од 10% од распоредените сили, континуитет во постоечките операции во кои се вклучени Оружените сили.

<u>Националното ниво на амбиција за распоредување е определено на следниов начин:</u>

- За краткорочни операции (6 месеци) без ротација: една група баталјон за лесна пешадија, една компанија ренџери, една компанија воена полиција, два тима за специјални сили и една ескадрила транспортни хеликоптери.
- За долгорочни операции со ротација: две пешадиски чети, два тима на специјални сили, еден вод на воена полиција и еден инженерски вод.

Оперативна интероперабилност (во однос на оружје, опрема, процедури и доктрини со сили поддржани од Армијата, националните институции и НАТО). Модуларност (соодветно групирање, формирање привремени заеднички формации во согласност со специфичните оперативни барања на мисијата што треба да се изврши). Способност за заштита на силите за време на операциите (балистичка заштита, оклоп, заштита од нуклеарно, биолошко и хемиско (НБХ) оружје, електронска заштита итн.). Способност за сајбер-одбрана на информациски мрежи и заштита на класифицирани информации.

5.3 Цели за воени способности

Развојот на идните вооружени сили во 2028 година, покрај основните воени способности, мора да се дефинира и поддржи со развој на следниве цели за воени способности: Развој на ефективен и ефикасен систем за команда и контрола. Да се развие ефективен и ефикасен К2-систем во вооружените сили на сите нивоа кој ќе биде компатибилен и интероперабилен во согласност со стандардите на НАТО. Модернизација на КСИ и имплементација на современи технички и технолошки решенија, процедури и

упатства за обезбедување сигурна и безбедна размена на податоци за поефикасна поддршка на управувањето, командувајќи и контролата во Министерството за одбрана/Вооружените сили во мир, криза и војна. Дополнително, да се развие ефикасен и ефективен К2 систем во однос на поврзувањето помеѓу националниот систем и класифицираниот систем на НАТО. Да се развијат поголеми оперативни способности и капацитети за да се постигне соодветно ниво на интероперабилност со НАТО. Во согласност со тековната анализа на постоечките капацитети и способности, неопходно е во следниот период на развој, фокусот на развојот и имплементацијата на развојни проекти за постигнување поголем оперативен капацитет и способности да биде насочен кон постигнување соодветно ниво на оперативна компатибилност, ефективност и ефикасност. Развојот треба да биде насочен кон градење модуларни интероперабилни способности и капацитети кои ќе обезбедат мобилност, маневрибилност, огнена моќ, одржливост и заштита на силите во согласност со стандардите на НАТО. Мобилноста и способноста на вооружените сили треба значително да се подобрат преку планираната и континуирана имплементација на планот за опремување и модернизација на вооружените сили, при што приоритет ќе се даде на набавка на модерни интероперабилни лесни оклопни возила на тркала(LOV), неборбени моторни возила, возила на специјалните и специјалните сили и возила на воената полиција, модуларни комуникациски и информациски системи, борбени возила, опрема за воздушен транспорт (хеликоптери) и интегриран систем за воздушна одбрана. Скалатливоста и одржливоста на оперативните способности мора да се обезбедат во широк спектар на операции и мисии предводени од НАТО. Во моментов, во согласност со PC-L 1003 (способности за распоредување во екстремно жешки/суви клими), декларираните сили на вооружените сили мора да бидат редовно обучени и опремени со соодветна опрема до крајот на 2021 година. Надвор од земјата, логистичката поддршка и одржливоста мора да се обезбедат преку потпирање на логистичката поддршка од водечката нација во операцијата или, пак, преку склучување билатерални договори и потпирање на мултинационална логистика, заснована на надомест за извршените услуги. Распоредените воздухопловни единици треба да бидат способни да се одржуваат до седум дена. По овој период, единиците на ниво на чета ќе се потпираат на логистичка поддршка од сојузничките команди, обезбедена врз основа на повеќестрани договори за сметка на државата. Формациите за операции на баталјонско или LPG ниво во подрачјата на

операции треба да бидат поддржани од националниот елемент за поддршка. Националниот елемент за поддршка (NSE) мора да биде распореден, структуриран, опремен и обучен за да обезбеди целосна логистичка поддршка на сопствените сили. Тука треба да процениме дали националните резерви ќе можат да обезбедат одржливост на силите по 30 дена, со 5 дена самоодржливост во распоредената единица и 25 дена обезбедени од НСЕ. Воспоставување на потребните пешадиски способности и способности за маневрирање, мобилност, огнена моќ, заштита на силите и одржливост. Сето ова мора да биде поддржано со потребното пакетче, и за обука при пуштање во употреба и за пакет за логистичка поддршка за најмалку два лесни пешадиски баталјона (LIB). Ова ќе биде во согласност со класификацијата LIG, т.е. LIP и кодот за способности на НАТО. Како дел од проектот за набавка на лесни оклопни возила, некои од нив, покрај другото, треба да бидат опремени со противтенковски системи за борба на средна далечина. Активностите за спроведување на проектот за набавка на лесни оклопни возила за ЛИБГ (група на лесни пешадиски баталјони) започнаа во 2018 година и треба да продолжат во согласност со повеќегодишната динамика до крајот на 2024 година, а за една ЛИБГ до крајот на 2028 година.

Исто така, во овој долгорочен период, по 2028 година, треба да се анализираат можностите за планирање на потребите и ресурсите за опремување на други декларирани единици со лесни оклопни возила, како и на преостанатите единици на Оружените сили во периодот до 2028 година и за следниот циклус по 2028 година. За заштита на единиците од ефектите на пешадиското оружје, треба да се обезбеди опрема за балистичка заштита (балистички елеци и модуларни шлемови), со акцент на опремување на декларираните единици. Одржување (развој) на оклопните способности. Со оглед на ограничените финансиски средства и идните цели, одржувањето на постоечкиот тенковски капацитет со застарена платформа е предизвик. Затоа, мора да се обезбеди соодветно ниво на противтенковски борбени способности. Идентификуваните противтенковски потреби мора да се препознаат како дел од приоритетите за набавка на модерна опрема за пешадиските борбени единици. Развој на способности за индиректна огнена поддршка. За да се зголеми борбената моќ и интероперабилноста со НАТО, неопходно е да се набават артилериски орудија. Според ДПРА, до крајот на 2023 година, мора да се набават хаубици од 105 мм со дострел до 20 км, како и соодветна количина муниција и поврзана опрема, вклучувајќи

автоматски систем за контрола на огнот. Оваа нарачка мора да биде поддржана од Погоден пакет за обука и логистичка поддршка. Хаубиците, заедно со системот за контрола на огнот, мора да бидат распоредиви и способни да обезбедат индиректна огнена поддршка за ЛПГ и армијата. Развој на индивидуални и колективни способности и капацитети за справување со нуклеарно, биолошко и хемиско оружје. Потребно е да се зајакнат капацитетите и способностите на единиците на вооружените сили за да можат да престојуваат и да дејствуваат во средина загадена со нуклеарно, биолошко и хемиско оружје, како и да се поддржат цивилните институции во земјата во случај на индустриски несреќи и катастрофи. Планот за опрема во оваа област треба да вклучува проекти за набавка на модерна индивидуална опрема за заштита од НБХ, системи за колективна заштита, како и опрема и средства за откривање и деконтаминација. Опремата треба да биде наменета за сите припадници на вооружените сили, особено за персоналот испратен на мисии надвор од земјата, за декларираните единици и за единицата за НБХ за извршување на зададените и специјалните задачи. Развивање на способности и капацитети за извидување и управување со последиците во случај на употреба на нуклеарни, биолошки и хемиски агенси. За да се заштитат силите, да се обезбеди рано предупредување и да се елиминираат последиците од можната употреба на нуклеарно-биолошко-хемиско (НБХ) оружје, неопходно е да се зголемат капацитетите за радиолошко, хемиско и биолошко (РХБ) извидување и деконтаминација. Во текот на следните десет години, неопходно е да се набават лесни оклопни возила за хемиско-биолошко-радиолошко извидување, опремени со средства за откривање на ХБР-загадување, идентификација, дозиметрија, обележување на загадена земја, подготовка и размена на извештаи, како и системи за деконтаминација од НБХ на возила, оружје и опрема, земјиште и објекти. Исто така, важно е да се надгради и интегрира постоечкиот софтвер за анализа на ХБК, автоматско читање и размена на извештаи. Целта е модернизираната NBC чета да обезбеди способности за заштита од нуклеарно, биолошко и хемиско (NBC) оружје и да подготви распоредиви NBC вода интегриран во групата на лесен пешадиски баталјон (LIBG). Развој на инженерски способности, објекти и системи за справување со импровизирани експлозивни направи.

Целта е модернизираниот инженерски баталјон да обезбеди способности за поддршка на севкупните активности на единиците на Армијата, национални способности

кои бараат неопходна поддршка од цивилните власти во земјата, и да се подготват инженерски вода интегрирани во ЛИБГ и Јужноевропската бригада (SEEBRIG). Активностите за спроведување на проектот за набавка на инженерски машини и опрема започнаа во 2018 година и треба да продолжат во согласност со повеќегодишната динамика, со цел опремување и подобрување на способностите на инженерскиот баталјон и на декларираните инженерски способности. Развој на воздушни способности за поддршка на копнените сили (способности на хеликоптери). Според упатствата во SOP 2018, борбените хеликоптери Ми-24 треба да останат во составот на Военото воздухопловство до крајот на 2025 година, односно до крајот на нивниот оперативен век, но без дополнителни инвестиции, освен основното тековнажо одржување. Во однос на транспортната компонента, планирани се поголеми ремонти за одржување на нивните способности до 2025 година, по што треба да започне набавката на нови платформи од западно производство. Целта овде е да се одржи ескадрила (транспортни) хеликоптери со специјализирани платформи за извршување мисии во поддршка на копнените сили, поддршка на цивилните власти во вонредни ситуации, со капацитет да обезбеди две распоредливи платформи за придонес кон операциите. Развој на интегрирани способности за воздушно набљудување и известување. Потребно е да се воспостави интегриран систем за воздушно набљудување и известување (ASR) поврзан со релевантните способности на НАТО преку Програма за размена на податоци за воздушниот простор (ASDE). Ова треба да обезбеди филтрирана радарска слика до оперативниот центар во Грција, како и преглед на цивилните капацитети на земјата и на ситуацијата во националниот воздушен простор, за да се обезбеди постојан увид во воздушниот простор над земјата и да се поддржат воздушните операции над нашата територија.

Развој на способности за воздушна одбрана на мала височина. Способноста за одбрана на воздушниот простор до 3.000 метри е исклучиво национална одговорност. Во согласност со новата структура на Вооружените сили, е предвидено да се одржи баталјонско командување и оперативна батерија за воздушна одбрана како дел од баталјонот за воздушна одбрана, опремена со интегриран систем за воздушна одбрана. Според долгорочниот план за опремување, една батерија на баталјонот за ПВО (BPVO) постепено ќе биде опремена со интегриран систем за ПВО, интероперабилен со НАТО и сојузниците, според претходно развиен проект. Развој на способности за воздушни

патроли. Вооружените сили, во согласност со ДПО, нема да развиваат способности за воздушни патроли. Потребата за такви способности ќе се задоволи преку мултилатерални или билатерални договори во рамките на НАТО. Развивање на способности на специјалните сили. Постоечките способности за специјални операции треба постепено да се трансформираат во баталјон на специјални сили (SFB) во согласност со планот за трансформација. Целта на трансформираните капацитети на Специјалните сили треба да остане да придонесуваат во операциите и мисиите предводени од НАТО со две специјални единици. Развој на ефективни капацитети за воено извидување. За успешно извршување на своите мисии, Оружените сили мора да развијат капацитети за ефикасно интегрирано воено извидување, што ќе придонесе за создавање ажурна и реална слика за оперативната средина и околината. Намерата треба да биде да се развие разузнавачка структура во која особите за разузнавање, системите, информациите, процесите и процедурите ќе бидат функционални за разузнавачкиот процес со цел да се создаде реалистична слика за оперативната средина и околината. Во однос на професионалниот развој, потребно е да се планира создавање систем за обука на разузнавачкиот персонал на различни нивоа, од стекнување професионални компетенции, обука за работа во единици, команди и штабови на тактичко, оперативно и стратешко ниво, до обука за работа во заеднички национални и мултинационални команди и штабови: разузнавање, извидување, набљудување, откривање цели и електронско војување.

Во согласност со заклучоците од СОП од 2018 година за развој на способности за извидување, набљудување, следење и откривање цели, новата структура на вооружените сили предвидува групирање и надградба на постоечките способности во баталјон (IRNOC). Целта е да се надгради разузнавачката архитектура како разузнавачка поддршка за вооружените сили, која ќе биде оперативно компатибилна со НАТО. Развој на нелетливи способности. Во текот на следните десет години, развојот на нелеттални способности засновани на нелеттални технологии треба да се фокусира на обезбедување на потребните нелеттални способности за контрола на персонал, опрема, инфраструктура, згради и области, и заштита на критичната инфраструктура. Целта е да се развијат нелетливи способности и капацитети и соодветно да се опреми и обучи персоналот на Bataljonot на воена полиција. Приоритет при развојот на овие способности треба да биде опремувањето и обуката на персоналот од прогласените единици и поединици на воената полиција, кои

вклучуваат чета на воена полиција прогласена за НАТО операции и мисии. Употребата на нелетливи средства и опрема ќе обезбеди дополнителни можности за поддршка и подобрување на заштитата при извршувањето на мисии и задачи. Подобрување на капацитетот и способностите на вооружените сили за поддршка на цивилните власти и граѓаните. Во однос на подобрување на капацитетот и способностите на вооружените сили за поддршка на Министерството за внатрешни работи, државните органи, локалните самоуправи, граѓаните и други организации и институции во случај на криза или вонредна состојба, Вооружените сили треба да одржуваат и развиваат низа поддржувачки способности и капацитети. Овој опсег треба да вклучува способности и капацитети од инженерски единици, логистика, воена полиција, специјални сили и хемиско-биолошко-радиолошко-нуклеарни (ХБРН) единици, до 10% од расположливите сили, во зависност од нивото на закана. Во таа насока, треба да се воспостават заеднички стандардни оперативни процедури, заеднички планови за обука, вежби, барања за опрема и одржување и оперативна компатибилност на CIS и K2. Развој на 50% распоредиви формации од составот на копнените сили на вооружените сили. Во согласност со дополнителните анализи на SOP 2018, е утврдено дека тековното распоредување на дел од подредените единици на вооружените сили според новата формација е на ниво од околу 25%. Имплементацијата на DPROC и неговата транспозиција во среднорочни планови и конкретни програми и проекти за опремување и модернизација имаат за цел да ја зголемат вкупната скалабилност и одржливост. Во согласност со Планот за опремување и модернизација на Оружените сили, фокусот треба да биде на постигнување стандарди за оперативна ефикасност за единиците со најмалку 90% покриеност со воена опрема, како и на модернизирање на постојната опрема и унапредување на обуката. Потребно е да се развијат модуларни, интероперабилни способности за постигнување на соодветни капацитети кои ќе обезбедат мобилност, маневрибилност, огнена моќ, одржливост и заштита на силите, во согласност со барањата за способности на НАТО. Во иднина, во зависност од нашето национално ниво на амбиција, мора да ја постигнеме способноста да распоредиме две чети во неколку ротации или еден ЛИБ во едно распоредување. Развој на борбената група на Лесниот пешадиски баталјон (ЛИБ). Република Северна Македонија изјавува дека одредени елементи на вооружените сили се достапни за операции и мисии предводени од НАТО, од кои повеќето ги исполнуваат релевантните критериуми за

проценка и се сметаат за „борбено готови“. Како членка на НАТО, мораме да го развиеме ЛИБГ како највисока воена структура која придонесува во операциите и мисиите предводени од НАТО. Опремата, модернизацијата, одржувањето, обуката и континуираната проценка мора да бидат наш највисок приоритет. ЛПГ се состои од команда, баталјон за лесна пешадија (командна чета, три чети за лесна пешадија, чета за огнена поддршка, логистичка чета), извидувачка чета, чета за борбена поддршка, батарија со хаубици од 105 мм и разузнавачка чета. Развој на теренска болница од второ ниво. За поддршка на операциите и мисиите предводени од НАТО, во согласност со ЗСПП, ќе развиеме и одржуваме теренска болница од второ ниво. Во моментов се соочуваме со предизвикот да обезбедиме висококвалификуван и средноквалификуван медицински персонал за распоредување. Затоа, мора да се даде приоритет на: обезбедување потребен персонал, обука на персоналот, одржување на медицинската опрема и снабдување со потребните медицински материјали за функционирање на болниците.

6. Подготовка на штабот и формациите на армијата на Република Северна Македонија

За да се заштити суверенитетот и интегритетот на земјата и сега како дел од воената алијанса НАТО да извршува задачи во согласност со членовите на со Договорот за пристапување, земјата разви капацитети (способности) за извршување на овие задачи. Оружените сили се дел од овие капацитети, кои се организирани, подготвени и обучени за воорубена борба, борбени и други дејства, и го бранат територијалниот интегритет и независноста на државата. Армијата на Република Северна Македонија е дел од вооружените сили. Таа се состои од штабови и формации со различни намени, но со една цел: навремено извршување на сите задачи поврзани со одбраната на земјата, како и учество во заеднички мултинационални операции и операции за поддршка на мирот. Највредната компонента на националната одбрана, дефинирана како одбранбена способност, е персоналот на вооружените сили. Обезбедувањето персонал значи рационално исполнување на основните потреби на вооружените сили за покривање на главните задачи на воените формации. Сепак, обезбедувањето персонал не значи автоматски дека задачите ќе бидат извршени. Извршувањето на задачите во голема мера зависи од квалитетот на опремата и способноста за нејзина употреба, а максималната и

правилна употреба бара целосно и максимално обучен персонал. Ова значи дека квалитетното образование и обука се исклучително важни за создавање ефективни воени сили. Целта на овој проект е да ги открие специфичните карактеристики во планирањето, спроведувањето, известувањето и анализата на подготовката на штабот и формациите на Армијата на Република Северна Македонија, односно да ги идентификува и дискутира предизвиците со кои се соочуваат формациите на Армијата на Република Северна Македонија. Целта на овој проект ќе ја постигнеме преку последователна работа на неколку прашања.

Прво, ќе ја испитаме индивидуалната и колективната обука во Северноатлантскиот сојуз и, врз основа на тоа, ќе утврдиме во кој правец треба да ги насочиме силите за подготовка на нашите формации и штабови. Ќе ги разгледаме клучните области за развој на армијата како членка на НАТО, со цел да биде компатибилна со другите армии во алијансата за извршување на заеднички задачи. Потоа ќе ја разгледаме обуката и подготовката во Армијата на Република Северна Македонија. Тука ќе ги разгледаме документите врз кои се заснова обуката, ќе дискутираме за планирањето, спроведувањето и анализата, документите што се подготвуваат и, на крајот, ќе дискутираме за насоките за развој на обуката во формациите и штабовите, т.е. развојот на армијата како способност.

6.1 Подготовка во Северноатлантската алијанса (НАТО)

Како приоритет, НАТО обезбедува неговото седиште и мултинационалните сили да бидат подготвени, приспособливи и оперативно компатибилни, и покрај разликите во тактиката, образованието, обуката, структурата и јазикот. Затоа, таа спроведува програми за образование и обука и е одговорна за спроведување вежби за интероперабилност и интегрирање на сили во координирани пакети на сили во мултинационална средина за да се зголеми кохезијата, ефективноста и подготвеноста на нејзините мултинационални сили. Како што рековме во воведот, квалитетното образование и обука се исклучително важни за создавање ефективни воени сили, а за да ја постигне оваа цел, НАТО постојано ги приспособува своите курсеви, различни програми за обука и вежби и воведува нови концепти и способности за да се обезбеди дека е во можност да одговори на новите безбедносни предизвици.

<u>Постојат четири главни димензии на овој процес на приспособување:</u>

- Образовни програми: тие имаат за цел да го подобрат индивидуалното знаење и вештини и да развијат компетенции за справување со различни предизвици.
- Поединечно обучување: се фокусира на развој на вештините потребни за извршување на специфични задачи и должности.
- Групна обука: знаењето стекнато за време на индивидуалната обука дополнително се развива преку практична примена за време на групната обука.
- Вежби: тие се наменети за дополнителна обука, тестирање на знаењето стекнато за време на сценарија засновани на реални или компјутерски симулирани ситуации, кои често вклучуваат воен персонал од различни земји. Вежбите се од најголема важност за одржување, тестирање и проценка на подготвеноста и интероперабилноста на сојузниците, партнерите и организациите кои не се членки на НАТО.

Во принцип, сојузниците се одговорни за образованието и обуката на персоналот и силите прогласени за заеднички операции во рамките на НАТО. НАТО ги испраќа барањата за развој на способности за образование и обука до државите членки на Алијансата и до партнерите, а нивна одговорност е да утврдат национални решенија за исполнување на овие барања. Кога НАТО ќе утврди дека ресурсите за образование и обука (персонал, време, средства и инфраструктура) се постојано недостапни, Алијансата ги поддржува сојузниците и партнерите во постигнувањето на овие стандарди со користење ресурси за образование и обука кои ги исполнуваат стандардите на НАТО. (Тие се објавуваат во Каталогот на индивидуални можности за образование и обука[24]или во Програмата за колективна обука и вежби[25]). Специфичните барања за одговорностите, механизмите и процесите што ги спроведуваат индивидуалните капацитети за образование и обука на НАТО и деталите за обезбедување на квалитетот на индивидуалното образование и обука на воениот персонал што им се обезбедува на Алијансата се утврдени во директивата за индивидуално образование и обука. Деталите за обезбедување на

[24] На англиски – Education and Training Opportunities Catalogue – б.а
[25] На англиски – Military Training and Exercises Programme – б.а

квалитетот на колективната обука и спроведувањето на вежбите во согласност со барањата на НАТО се утврдени во директивата за колективна обука и вежби. Процесите на образование, обука, вежби и евалуација се управуваат од двете стратешки команди на НАТО – Сојузничката команда за операции и Сојузничката команда за трансформација. Постојат голем број организации преку кои се спроведува образованието и обуката на НАТО. Некои работат под раководство на Алијансата, додека други се надворешни, но комплементарни на структурите на Алијансата. НАТО моментално има седум образовни институции кои нудат различни форми на специјализација на сите нивоа и генерално се одржуваат на англиски јазик. Центрите за извонредност[26] се национално или мултинационално спонзорирани организации кои обезбедуваат висококвалитетна експертиза и искуство во корист на Алијансата, особено во поддршка на трансформацијата.

Партнерските центри за обука и образование[27] промовираат заеднички иницијативи за работа и обука за подобрување на капацитетот и интероперабилноста. Програмата за унапредување на одбранбеното образование (DEEP) обезбедува индивидуална и практична поддршка на земјите во реформирањето на нивните професионални воени образовни институции. Преку развој на наставни програми и партнерски консултации, ДЕЕП обезбедува платформа за унапредување на одбранбените капацитети, развој на можности за соработка и стандардизација и за унапредување на интероперабилноста на процесите и методологиите за подобрување на демократските институции. НАТО ја споделува својата експертиза во областа на одбранбените способности со партнерите. Ова се прави преку Процесот на планирање и преглед, доброволен механизам што помага да се идентификуваат силните страни и способностите на партнерите и да се оцени исполнувањето на одбранбените цели поставени од случај до случај за различни пакети на соработка. Напорите на НАТО вклучуваат образование и обука за да им се помогне на партнерите да развијат безбедносни институции и да ја обезбедат сопствената безбедност.

[26] На англиски - Defence Education Enhancement Programme (DEEP) – б.а
[27] На англиски – Partnership for Peace Planning and Review Process – б.а

6.2 Обука во Армијата на Република Северна Македонија

За да се создадат ефикасни воени сили компатибилни со другите сили на НАТО, мора да се планира, организира и спроведе обука на персоналот со висок квалитет. Обуката на вооружените сили е процес на стекнување знаења и вештини неопходни за извршување на нивните зададени функции и задачи. Добрата обука е основа за зголемување на способностите на штабовите и формациите за извршување на целиот спектар на мисии и задачи. Се спроведува врз основа на доктринални публикации на националните вооружени сили во организациска и функционална насока.

Раководството, управувањето и организацијата на обуката се развиени во публикациите „Водич за управување со обуката во АРСМ“ [28] и „Водич за обука во вооружените сили“[29] и претставуваат сеопфатна методологија за развој, спроведување и евалуација на процесите на обука во согласност со поставените цели за исполнување на мисиите на Армијата.

Прирачникот за управување со обуката во вооружените сили им дава насоки на командантите за развој и спроведување на планови за обука за воениот персонал, штабот и формациите на вооружените сили и го регулира системот за обука на вооружените сили, кој вклучува: индивидуална обука на персонал, колективна обука на штабови и формации на армијата и обезбедување обука. Прирачникот за обука на АРСМ ги содржи основните карактеристики, форми, методи и процедури за планирање, подготовка и спроведување на обука во Армијата. Управувањето со обуката на армијата го спроведуваат началникот на Генералштабот на армијата и командантите на сите нивоа. За спроведување на оваа активност, тој издава упатства и изготвува годишен план за обука за Армијата, му предлага на министерот за одбрана годишен план за образованието и стручната обука на припадниците на Армијата. Обуката во подредените форми на Генералштабот на Армијата ја водат нивните непосредни команданти. Раководењето и управувањето со обуката во ***Армијата е континуиран процес на активности и се состои од следниве четири главни фази:***

→ Развивање на листа на главни задачи;

[28] Упатство за раководење со обуката во АРМ – б.а.
[29] Упатство за вежби во АРМ – б.а

→ Процес на планирање на обуката;

→ Процес на спроведување на обуката;

→ Процес на оценување и анализа на обуката.

→ Направете список на клучни задачи.

Командантот на посакуваната компонента на Армијата (командантот за операции) и другите команданти ќе одобрат список на клучни задачи за планирање и спроведување на обуката во текот на следната година и ќе го достават на одобрување до непосредниот командант, во овој случај началникот на Генералштабот. Овие команданти исто така ја одредуваат мисијата на своите потчинети единици и обезбедуваат упатства за спроведување, известување и обезбедување ресурси за обука. Упатствата се испраќаат до нивните подредени единици и се користат за составување на нивниот список на задачи.

6.3 Процес на планирање на обуката

Планирањето на обуката е најважната активност на штабовите и формациите на Армијата и е суштински дел од нивното управување. Мисиите и редоследот во кој треба да се извршат се наведени во „Списокот на главни задачи“. Врз основа на овие задачи, единиците за планирање изработуваат конкретни планови за обука за секоја поединечна единица. Процесот на планирање на обуката се состои од долгорочно планирање (годишно), краткорочно планирање (квартално) и непосредно месечно планирање, а планирањето на обуката се спроведува преку изготвување на долгорочни и краткорочни упатства и планови за обука. Долгорочното планирање значи изготвување Годишен работен план (Прилог бр. 1), кој се подготвува врз основа на следниве документи:

1. Годишен календар за обука;
2. Годишен план за спроведување на воено-стручна обука на воениот персонал од штабот и кадровската обука;
3. Годишен план за физичката обука на персоналот;
4. Годишен план за работата на штабот;
5. Годишен план за контрола и инспекција на потчинетите.

Годишниот календар за обука (Прилог бр. 2) се подготвува врз основа на годишните упатства за обука издадени од началникот на Генералштабот.

Годишниот календар ги регулира главните активности за обука на персоналот и директно потчинетите единици, како и најважните активности за обука на единиците две нивоа подолу, и се изготвува од страна на началникот на штабот до ниво на баталјон.

Процесот на планирање на годишниот календар за обука започнува во првиот квартал од годината за подготовка на годишниот календар за обука за следната година. Планирањето започнува веднаш по приемот на годишните упатства за обука. Врз основа на мисијата на армијата и потчинетите единици, годишните упатства за обука и списокот на клучни задачи, се составува распоред за обука. Откако ќе се изготви календарот за обука за одреден период (обично на крајот на првиот квартал од годината), се одржува првата конференција за усогласување на сите планови. По усогласувањето на календарите за обука, сите единици подготвуваат финансиска рамка за спроведување на задачите во вториот квартал од годината. Тие поднесуваат единствена финансиска рамка до началникот на Генералштабот, кој ја презентира пред министерот. Откако финансиите ќе бидат одобрени од министерот, се одржува втора конференција за да се утврдат планираните активности и да се подготви годишен план-календар, кој по одобрувањето од страна на началникот на Генералштабот (обично во третиот квартал од годината), станува одобрен годишен календар за обука.

Со комбинирање и усогласување на активностите од годишниот календар за обука, годишниот план за спроведување на воено-професионална обука на воениот персонал од штабот и штабната обука, годишниот план за физичка обука на персоналот, годишниот план за работа на штабот и годишниот план за контрола и инспекција на потчинетите на почетокот на четвртиот квартал од годината, се изработува Годишниот работен план, кој е основа за подготовка на штабот и формациите на Армијата на Република Северна Македонија.

6.3.1 Правна анализа на годишниот воен календар за обука како плански акт во системот на одбраната

Годишниот воен календар за обука претставува еден од најзначајните плански документи во системот на одбраната, преку кој се обезбедува континуитет, предвидливост и правна сигурност во процесот на обука на Армијата. Од правнички аспект, овој документ има нормативно-оперативен карактер, бидејќи ја конкретизира примената на уставните,

законските и стратешките определби во временски и содржински рамки. Целта на оваа анализа е да се изврши правна евалуација на годишниот воен календар за обука, имајќи ги предвид Стратегијата за одбрана, Белата книга за одбрана, НАТО целите и способности, процесите на модернизација на опремата и билатералната соработка со повеќе од 30 држави.

Од правна гледна точка, годишниот воен календар за обука претставува подзаконски плански акт кој произлегува од законските надлежности на Министерството за одбрана и Генералштабот. Тој не создава нови права и обврски, туку ја конкретизира примената на постојните законски норми во однос на обуката, подготвеноста и оперативната готовност на Армијата. Календарот за обука има особено значење за остварување на принципите на законитост, правна сигурност и отчетност, бидејќи преку него се утврдуваат временските рамки, носителите и содржината на обуките и вежбите во текот на календарската година.

Уставот на Република Северна Македонија ја утврдува одбраната на државата како темелна вредност на уставниот поредок (член 8), при што Армијата е подложена на цивилна и демократска контрола. Во таа смисла, планирањето и реализацијата на обуката мора да бидат во согласност со уставните надлежности на државните органи. Законската рамка е уредена преку Законот за одбрана и Законот за служба во армијата, со кои се пропишува обврската за континуирана обука и одржување на оперативната готовност. Годишниот воен календар за обука, како плански акт, претставува механизам за имплементација на овие законски обврски и обезбедува систематичен пристап во развојот на човечките и оперативните капацитети на Армијата.

Стратегијата за одбрана ја дефинира безбедносната средина, заканите и мисиите на вооружените сили. Годишниот воен календар за обука ја операционализира стратегиската визија преку планирани обуки, вежби и активности насочени кон одвраќање, одбрана и учество во колективната безбедност.

Белата книга за одбрана, како документ со транспарентен и политичко-правен карактер, ги утврдува приоритетите за модернизација, рационално управување со ресурсите и јавна отчетност. Од правнички аспект, календарот за обука претставува доказ за практична примена на овие принципи, бидејќи обезбедува јасна врска меѓу стратешките

цели, расположливите ресурси и реализацијата на обуката. Членството во НАТО го поставува годишниот воен календар за обука во рамките на меѓународното јавно право и колективната одбрана. Во согласност со Вашингтонскиот договор, особено член 3, државата има обврска да развива сопствени одбранбени капацитети, додека член 5 го утврдува принципот на колективна одбрана.

Во таа насока, календарот за обука мора да биде усогласен со НАТО Целите за способности и Процесот за планирање на одбраната на НАТО (NDPP). Од правен аспект, оваа усогласеност претставува исполнување на меѓународно преземените обврски и придонес кон кредибилитетот на државата како сигурен и одговорен сојузник.

Процесот на модернизација на воената опрема е регулиран преку Законот за буџети, Законот за јавни набавки и релевантните подзаконски акти. Воведувањето нови системи и технологии наметнува правна обврска за адаптација на содржината и обемот на обуката.

Годишниот воен календар за обука обезбедува временска и содржинска координација меѓу набавката на опрема и оспособувањето на персоналот, со што се обезбедува законска, безбедна и ефективна употреба на јавните средства. Билатералната соработка со повеќе од 30 држави се реализира врз основа на билатерални договори, меморандуми за разбирање и НАТО рамковни механизми. Годишниот воен календар за обука претставува инструмент за нивна практична имплементација преку планирање на заеднички обуки, вежби и размена на персонал.

Од правен аспект, календарот за обука обезбедува доследно спроведување на договорните обврски, во согласност со принципот pacta sunt servanda, и придонесува кон зајакнување на интероперабилноста и меѓународната соработка.

Од магистерска правничка перспектива, годишниот воен календар за обука претставува клучен плански акт кој ги поврзува уставните и законските обврски, стратешките документи и меѓународните одбранбени обврски. Неговата усогласеност со Стратегијата за одбрана, Белата книга за одбрана, НАТО целите и процесите на модернизација обезбедува правна сигурност, институционална отчетност и одржлив развој на одбранбените способности на државата.

6.3.2 Краткорочно планирање (квартално).

Кварталните планови се изработуваат врз основа на Годишниот работен план, годишниот календар за обука (подготовка) и кварталните планови и упатства на непосредниот командант. Содржината на овие планови е иста како и на годишниот план, со детални спецификации на активностите на штабот и потчинетите формации. Тековно (месечно) планирање.

Тековното планирање на обуката ги детализира активностите што треба да се спроведат за да се постигнат целите на краткорочните планови за обука, ги распределува ресурсите и се одразува во изработката на детални распореди за обука на формациите. За да организираат и спроведуваат обука во формации до ниво на чета, командантите изготвуваат неделни распореди во кои се планираат активностите за обука во согласност со програмите за обука на формациите. Во процесот на планирање, командантите одлучуваат каде да ги насочат своите напори при спроведувањето на обуката.

Овие планови исто така ги вклучуваат и вежбите на формациите прогласени за НАТО. Функционалните должности на штабовите на формациите кои се директно потчинети на началникот на Генералштабот се: собирање, анализа и евалуација на информации, прогнозирање настани, информирање, поднесување предлози, координација и контрола на состојбата во потчинетите единици и други. Целта е штабот да ги обезбеди сите информации што овозможуваат поддршка и помош на командантот при извршувањето на командата над потчинетите единици во извршувањето на мисијата. Задачите на офицерите и подофицерите од штабот и неговите подредени единици се опишани во описот на работното место.

Процес на обука. Штабовите на единиците директно подредени на НГШ ги подготвуваат плановите. Организацијата на обуката на Армијата и нејзините подредени единици се спроведува во согласност со списокот на задачи подготвен во согласност со нивниот план и програма за борбена обука и се состои од одредување на активностите во однос на времето, местото, ресурсите и извршителите за да се постигнат целите и задачите на обуката.

Активностите за обука се утврдуваат на брифинзи за обука, на кои командантите добиваат информации за спроведената обука од пониските единици. Организацијата на

обуката се спроведува во следниов редослед: еднаш месечно, командантот на бригадата организира брифинг за обука за началниците на оддели и командантите на неговите директно потчинети формации. Целта е да се распределат потребните објекти и ресурси за обука, да се одредат главните класи и други активности поврзани со обуката. Секоја недела, командантите на баталјоните даваат упатства на командирите на четите, главно за методологијата за спроведување на часовите, ги одредуваат локациите каде што ќе се одржуваат, ги распределуваат наставните материјали и опремата меѓу четите и самостојните водачи, и ја организираат логистичката поддршка за обуката, контролата и помошта. Обуката се спроведува во различни услови со цел да се постигнат одредени стандарди и да се стекнат знаења, вештини, навики и извонредност во дејствијата на персоналот и формациите при извршување конкретна задача. Фокусот е насочен кон стекнување, унапредување и одржување на способности и не е ограничен на одреден временски период. Поединечната обука на припадниците на Армијата се спроведува преку обука во училишта и центри за обука на Армијата и НАТО, обука во штабот и формациите на Армијата и учество во меѓународни курсеви, вежби и обуки. Воената академија, Командата за обука и доктрина, Воено-медицинскиот центар за обука, Регионалниот центар за обука по комуникации и Центарот за обука на пилоти го сочинуваат системот за воено образование на Армијата. Воената академија „Генерал Михаил Апостолски“ нуди акредитирани четиригодишни курсеви за обука за домашни и странски кадети. Обуката исто така вклучува и низа курсеви за офицери на армијата. КОД е одговорен за основната индивидуална обука на професионални војници, подофицери и војници кои сакаат да поминат доброволна воена обука во Армијата. КОД соработува со Воената академија и е одговорен за поставување стандарди за обука, развој на доктрини, интегрирање на научените лекции во обуката и поддршка на обуката во Армијата. Исто така, помага во спроведувањето на специјализирана индивидуална обука, како и колективна обука. КОД се состои од Центар за индивидуална обука, Центар за обука на кадети, Центар за странски јазици, Центар за обука на кучиња, Центар за поддршка на обука, Центар за развој на доктрини и извлечени лекции и Центар за симулации.

Обуката на офицерите и подофицерите е насочена кон континуирано подобрување и надградба на нивните професионални квалификации. Таа се спроведува главно преку самостојно учење, дневни борбени активности и дневен процес на обука, како и преку

самостојна работа. Главните предмети што се предаваат се физичка обука, обука за дрил, внатрешна информација и стрелба. Обуката се заснова на доктрините и стандардните процедури на НАТО, кои се применуваат во секојдневната работа и при учество во работата на мултинационални штабови. Во Обуката и формирањето на штабот се фокусираат на примената на работни модели кои се усогласени со доктрините на НАТО.

Обуката и подготовката на офицери и подофицери во националните училишта и центри за обука се спроведува преку завршување на:

- Специјализација на офицери за командни и штабни позиции на оперативно ниво на Воената академија.
- Курс за штабни офицери на тактичко ниво на Воената академија.
- Напредни курсеви и курсеви за борбен штаб за наредници во Центарот за индивидуална обука на Академијата за команда и штаб.
- Курсеви по странски јазици и курсеви со посебна намена во Центарот за странски јазици на Академијата за команда и штаб.

Обуката и подготовката на офицери и подофицери од штабот на Копнената компонента на Армијата и од штабовите на нејзините подредени единици во голема мера ги применуваат лекциите научени од учеството на припадниците на Армијата во меѓународни курсеви, обуки и меѓународни операции.

6.3.3 Процес на проценка и анализа на обуката

Резултатите од обуката на штабот и единиците на армијата се оценуваат во согласност со барањата на националните документи за инспекција и оценка на воените единици на армијата. Со наредба на командантот на формацијата се именува комисија за спроведување испити на крајот од секоја фаза на обука. За нив известуваат командантите на формации со ранг на бригада и пониски и се евидентираат во посебни евиденции. Физичката подготвеност на припадниците на Армијата се тестира еднаш годишно, во согласност со прописите кои го утврдуваат начинот на одржување и тестирање на физичката подготвеност за служба во Армијата, од страна на комисија за тестирање на физичка подготвеност формирана од министерот за одбрана. Физичката подготвеност се проверува со стандарден и алтернативен тест. Стандардниот тест ја проверува физичката

физичката подготвеност на воениот персонал до 50 години за мажи и до 45 години за жени.

Стандардниот тест за физичка подготвеност се спроведува со тестирање на следните физички вежби: склекови, стомачни и трчање од 3200 метри (сè во рамките на 2 часа). Алтернативниот тест се спроведува за припадници над 50 години за мажи и над 45 години за жени, а се состои од поминување пешачка рута од 5 км. Возраста се утврдува со одземање на годината на раѓање на лицето кое го полага тестот за физичка подготвеност од тековната година во која се спроведува тестот. За време на тестот за физичка подготвеност, по наредба на командантите на соодветните нивоа, е обезбеден медицински тим. Резултатите од тестот се изразуваат во поени, во согласност со стандардите (норми) за тестирање на физичката подготвеност. Оценувањето се заснова на постигнатите резултати, како што е претставено во Табела 1. Треба да се напомене дека персоналот кој не го поминал тестирањето за физичка подготвеност и персоналот кој не ги исполнува стандардите во една од дисциплините се смета дека го положил тестот.

Табела 1 Резултати и проценки за утврдување на физичката способност

Оценка	*Одличен*	*Многу добар*	*Добар*	*Среден*	*Слаб*
Резултат	од 86 до 100 поени	од 76 до 85 поени	од 66 до 75 поени	од 61 до 65 поени	до 60 поени

Би сакал да напоменам дека овие резултати не се однесуваат на персоналот на специјалните сили. Оперативната способност на декларираните единици се проверува преку стандардите на НАТО за проценка на подготвеноста на силите. Проценката на обученоста е континуиран процес и се спроведува во текот на целата година во одредени временски рамки. Постигнатите резултати се анализираат и се идентификуваат мерки за подобрување на нивото на обука. Анализите на обуката на штабовите на формациите кои се директно потчинети на началникот на Генералштабот и нивните потчинети формации се изработуваат врз основа на анализите на потчинетите штабови и формации; пријавените податоци за резултатите од обуката на подредените формации и резултатите од проверките

спроведени во текот на анализираниот период, испитите, контролните вежби, вежбите и стрелбите, како и од други извори. Анализата на подготвеноста е дел од активностите на секој персонал, која се спроведува периодично и годишно. Во бригадата, таа се спроведува преку полугодишни и годишни анализи, а во баталјоните преку квартални и годишни анализи во форма на брифинзи. Брифинзите се одржуваат пред почетокот на следната фаза на планирање.

Годишната анализа вклучува резиме-извештај за обуката спроведена за задачите што треба да се извршат во доделената мисија. Се земаат предвид нивото на обука на потчинетите единици, способностите стекнати во текот на годината за извршување на зададените задачи, употребените материјални ресурси и оние потребни за следната година, доколку задачата е транзициска и за следната година. Центарот за поддршка на обука, дел од КОК, е одговорен за поддршка на колективната обука на штабовите и формациите на армијата при спроведувањето на планираните тактички вежби, вежби со боево гаѓање, обука на вода и зимска обука. Центарот за симулации, дел од КОД, е одговорен за обезбедување контрола и помош во обуката на штабовите и формациите на армијата преку планирање, организирање, координирање и управување со обуката на штабовите (симулациски вежби).

Студирањето странски јазици е приоритет за клучниот персонал од декларираните армиски формации. За време на сертификациските проверки на декларираните формации на Копнените сили за учество во операции на НАТО, беше утврдено дека тие се „борбено подготвени“.

Некои земји-членки на НАТО спроведуваат разни вежби и ја користат заедничката обука и модерната инфраструктура за обука опремена со помош од НАТО, инфраструктура за обука, како што е обука за односи со јавноста во Регионалниот центар за обука по комуникации, додека на воениот полигон за обука Криволак се спроведуваат разни вежби, вежби со боево гаѓање против копнени и воздушни цели и обука за учество во меѓународни мисии.

6.4 Оценување и сертификација на штабот и формациите на Армијата на Република Северна Македонија

Имајќи предвид дека по стекнувањето на независноста беше јасно дека се стремиме кон членство во колективниот безбедносен систем на НАТО, а сега како полноправен член на НАТО, треба да бидеме во чекор со државите членки на НАТО и нивните методи за обука, опремување, оценување и сертификација на единиците.

Тука би спомнал дека, покрај целата опрема и активности за обука, постои потреба да го развиеме нашиот систем за проценка на единици компатибилни со НАТО.

6.4.1 Општи информации за процесот на евалуација

За да го разбереме процесот на евалуација или проценка, сè што го сметаме за евалуација на обука, евалуација на образование, евалуација на борбена готовност, мора прво да ги разбереме термините како што се:

Оценување - (потврда на способностите на организации, поединци, материјали или системи дека ги исполниле одредени стандарди или критериуми преку обезбедување објективни докази)[30], и Сертификација (процес на официјално потврдување дека организации, поединци, материјали или системи ги исполнуваат одредени стандарди или критериуми)[31].

Во овој контекст, може да се постави прашањето: Кои се целите на воената организација и што би значеле термините квалитет и производ во воениот контекст? Одговорот на овие прашања го даваат доктриналните документи кои ја дефинираат улогата, функција, подготвеност и мисија (како општи цели на воената организација) може да се исполнат само ако воената организација има воено-квалификуван персонал и обучени единици (производ) кои се способни да подготвуваат и спроведуваат воени операции со расположливи ресурси, без оглед на безбедносната и оперативната средина (квалитет). За да се зајакне оваа врска помеѓу производот и квалитетот, спроведуваме проценка и извлекуваме заклучоци од неа.

[30] NATO Standardization Agency (2011). *AAP-6: NATO Glossary of Terms and Definitions of military significance for use in NATO*, pg. 2-V-1.

[31] NATO Standardization Agency (2011). *AAP-6: NATO Glossary of Terms and Definitions of military significance for use in NATO*, pg. 2-C-3.

Во контекст на воената организација, можеме да заклучиме дека хиерархискиот однос помеѓу процесот на учење и процесот на оценување треба да изгледа вака:

- ***Планирање врз основа на проценките и потребите на единицата***
- ***Подготовка на обуката***
- ***Спроведување на обуката***
- ***Евалуација - Оценка и анализа на обуката***
- ***Проценка со мерка за подобрување***

Ова е поврзан процес кој не само што ни овозможува да го достигнеме потребното ниво на обука (обучени единици), туку и ни овозможува (преку системот на научени лекции) систематски да го развиваме процесот во целина.

<u>Оценувањето е важен дел од опишаниот процес, кој го дефинираме како критична проверка на подготвеноста на единицата да ја изврши доделената мисија во однос на:</u>

- ефикасноста на процесот;
- подготвеноста и приправноста на силите;
- состојбата на распоредените ресурси.

Оценувањето на подготвеноста, обученоста и готовноста на единиците е резултат на процесот на оценување (без разлика дали е формално или неформално). За да се олесни разбирањето на процесот на оценување и аналита што произлегува од евалуацијата, ќе се обидам да објаснам за што всушност се работи. Кога ја оценуваме обуката како процес, велиме дека ја оценуваме врз основа на постигнувањето на поставените цели на обуката и на проблемите во организацијата и спроведувањето на обуката. Соодветно, како резултат на оценувањето на процесот на учење, ги претставуваме предностите и недостатоците на обуката. (недостаток на маневрирачки муниција и сертификати, недоволно време за обука, неподготвеност на давателите на обука итн.). При проценка на обученоста

(компетентноста) на поединци и единици, се користат статусите „П“ – положил, „НП“ – не положил, „О“ – обучен, „СНО“ – делумно обучен и „НО“ – необучен за да се изрази обученоста на поединци и формации.

При проценка на подготвеноста на силите за операции предводени од НАТО, се проценува оперативната компатибилност - ниво 1 (во однос на обуката, образованието, организацијата, структура и опрема на единицата)[32] и подготвеност - ниво 2 (во однос на достапноста и разбирањето на референтните документи, психолошките, здравствените и разузнавачките и безбедносните мерки, персоналот и опремата, обуката и опремата).

6.4.2 Самооценување ниво 1 (SEL-1)

Самооценување ниво 1 е проценка на интероперабилноста на единица прогласена во групата сили на ОКС, во согласност со листата на задачи на НАТО. Ова го врши тим за проценка од наша страна, а НАТО го набљудува (ако побараме набљудувачки тим)[33]. Ова е првата проценка во концептот на ОЦК и Е&Ф, а неуспехот на оваа проценка значително ја намалува мотивацијата на проценуваната единица за понатамошна работа. За да се избегне таква ситуација на демотивација, самооценувањето SEL-1 не треба да се спроведува премногу рано. Ако единицата не успее на самооценувањето, тоа може да се направи повеќепати за да се подготви детално пред да се премине на НАТО-оценувањето (NEL-1), сè додека формацијата е прогласена. Планирањето на вежбата во која ќе се спроведе проценката на единицата или командата и времето на проценката се целосно во надлежност на Армијата на Република Северна Македонија.

<u>Постојат некои работи што треба да се вклучат во оваа проценка, како што се:</u>

- Потребата клучниот персонал да владее англиски јазик;

[32] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. I-12

[33] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. Part II- M-2

- Потребна е најновата верзија на базата на податоци O&C и дополнителна обука за националниот тим за проценка;
- Сите задачи поврзани со конкретни документи и публикации мора да обезбедат дека се најновите изданија;
- Поднесување официјални барања за недостасувачки документи;
- Единицата што се оценува мора да биде обучена во согласност со стандардите на НАТО.

6.4.3 НАТО евалуација - НЕЛ-1

НАТО евалуацијата на ниво 1 е проценка на интероперабилноста на единицата прогласена во силите на ОСС во согласност со листата на задачи на НАТО и ја спроведува НАТО тим за евалуација. За да се направат најдобрите можни подготовки за NEL-1, пред евалуацијата ќе се спроведе советодавна посета на НАТО. Главната цел на консултативната посета е да се обезбеди дека се направени сите неопходни подготовки за претстојната проценка и да се помогне во националните подготовки за успешно спроведување на планираната евалуација[34]. За време на посетата, ќе се дискутираат и ќе се договараат следните работи: Сценариото на вежбата; Постоечки национални упатства за обука; Оперативен план (OPlan); Оперативна наредба (OPORD) и Фрагментарна наредба (FRAGO). Главниот предуслов пред NEL-1 е единицата да биде претходно оценета од страна на SEL-1. Не постои строго дефиниран временски рок помеѓу една и друга проценка, и ова е договорено помеѓу секцијата на ОЦК во ШЕФ и Армијата на Република Северна Македонија, но доколку нема значајни недостатоци за време на СЕЛ-1, се препорачува тој да се спроведе во рок од 6-8 месеци[35]. За да се спроведе оваа проценка, потребно е да се планира и спроведе вежба, што е национална одговорност, иако целокупната одговорност за NEL 1 лежи на НАТО, а вежбата мора да ги вклучува трите основни принципи:

[34] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. Part II- J-1

[35] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, VerSION 3.1*, PG. PART II- N-1

- Вежбата мора да биде приспособена за да ја поддржи проценката на формацијата;
- Во секое време мора да се користат стандардите на НАТО;
- Комуникацијата помеѓу единиците мора да биде на англиски јазик.

Тимот за проценка на НАТО мора да има најмалку два дена за подготовка пред проценката. Оценувањето на единицата, во принцип, не треба да трае подолго од 72 часа, иако вежбата во која се спроведува оценувањето може да трае подолго. Овој период не го вклучува времето за презентација на првичниот извештај, кој треба да се даде веднаш по завршувањето на оценувањето. Вкупното време за оценување треба да биде до 6 дена[36].

6.4.4 Примери научени од практиката

Примерите научени од практиката играат важна улога во процесот на евалуација. Напорите што ги вложува тимот за евалуација за да напише објективни набљудувања и проценки во базата на податоци имаат за цел да обезбедат квалитетен извештај со повратни информации до евалуираната единица за нејзините достигнувања и напредок. Со имплементацијата на NEL-1, овие информации од базата на податоци се официјален извештај и се чуваат во секцијата на ОЦК и до нив може да пристапи само Секцијата за генерирање сили и оперативно планирање на НАТО, доколку единицата е прогласена за операции предводени од НАТО или е дел од Силите за брз одговор. Повратните информации ќе се достават по секоја проценка во форма на: Почетно теренско известување (IFR). Ова известување е усмен извештај од директорот на тимот за проценка, кој може да биде поддржан со презентација. Се дава по секое завршување на формалната проценка, пред заминувањето на тимот за проценка. Содржи првични впечатоци од проценката засновани на документирани набљудувања за време на проценката и не содржи конечна проценка. Извештај за конечна повратна информација (FFR). Ова е писмено известување од директорот на тимот за проценка и мора да стигне до одделот на ОСС најдоцна 30 дена по проценката, а до единицата за проценка најдоцна 60 дена. Содржи детални информации за сите оценети области, користените стандарди, конечната проценка и ги истакнува одредените точки на прецизен и концизен начин. Ако проценката ја спроведува национален тим за проценка, FFR мора да се испрати до секцијата на ОСС, а

[36] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. Part II- N-3.

ако ја спроведува тим за проценка на НАТО, тогаш FFR мора да стигне до државата преку секцијата на ОСС во НАТО[37].

6.4.5 Нивоа на проценка

За Ниво 1 постојат следниве нивоа на проценка[38]:

Интероперабилно (И) - сите процедури и активности се извршуваат во согласност со задачата и потребните ресурси. Недостатоците, отстапувањата, помалите безбедносни пропусти, грешките или доцнењата нема да влијаат значително на подготвеноста на единицата за интегрирани операции со единиците на НАТО. Безбедноста и сигурноста на оценетата единица и на единицата на НАТО не се загрозени. Делумно интероперабилна (ДИ) – не сите процедури и активности се усогласени со зададените задачи. Постојат одредени недостатоци, отстапки, помали безбедносни пропусти, грешки или доцнења, но тоа нема да влијае на способноста на единицата да спроведува интегрирани операции со единица на НАТО. Безбедноста и сигурноста на оценетата единица и на НАТО-единицата не се загрозени, но може да се појават одредени проблеми. Неинтероперабилно (НИ) - не сите процедури и активности се извршуваат во согласност со зададените задачи. Бројот и обемот на недостатоците, отстапувањата, помалите безбедносни пропусти, грешките или доцнењата во повеќето случаи сериозно ја нарушуваат или ја намалуваат способноста на оценетата единица да спроведува интегрирани операции. Загриженоста за извршувањето на мисијата, безбедноста на персоналот или безбедноста на опремата може да резултира со повреди на персоналот или оштетување на опремата. Непроверено (НЕ) - договорената листа за проверка е конечната листа на задачи што ќе бидат оценети за време на проценката. Сепак, кога некоја ставка не може да се евалуира според планот (на пр., лоши временски услови што не можат да се предвидат во сценариото), може да се означи како „Не е евалуирано (НЕ)“.

За проценка на ниво 2, се применуваат следниве нивоа на проценка[39]:

[37] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg.I-13

[38] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg.II - L- 2

Одлично (EX) - процедурите и активностите се спроведуваат/извршуваат на одличен начин. Ресурсите потребни за целосно спроведување на стандардите и барањата се на соодветно ниво за целосно извршување на мисијата. Не се забележуваат отстапувања. Задоволително (ST) - процедурите и активностите се спроведуваат/извршуваат на соодветен начин. Потребните ресурси ги исполнуваат потребните стандарди и барања. Отстапувањата не влијаат значително врз исполнувањето на мисијата или задачата.

Маргинално (MA) - процедурите и активностите не се целосно спроведени. Неопходните ресурси се под потребните стандарди и барања. Отстапувањата значително влијаат на извршувањето на мисијата или задачата на единицата.

6.4.6 Метод на проценка

Софтверот или базата на податоци OCC E&F е алатка што го поддржува известувањето и повратната информација за проценетите барања. Бројот или обемот на отстапувања ја попречува мисијата или задачата на единицата.

6.4.7 Метод на проценка

Софтверот или базата на податоци OCC E&F е алатка што го поддржува известувањето и повратната информација за проценетите ставки. Методот на проценка може да се спроведе со користење на следниве методи.

Набљудување. Набљудувањето секогаш треба да се заснова на проверени факти. Во софтверот или базата на податоци на OCC E&F се внесува кратка забелешка за набљудуваниот проблем или прашање и резултатот. Извештајот може да биде позитивен или негативен и треба да одговори на следниве прашања: кој, што, каде, кога и како.

Дискусија. Дискусијата е неопходна доколку при набљудувањето се откријат одредени недостатоци. Дискусијата може да се сними доколку нема конкретни недостатоци и само ако додава значење на извештајот за проценка. Дискусијата се пишува врз основа на извлечените поуки. Набљудувањето не треба да се повторува или прераскажува. Дискусијата треба да го разјасни мислењето на оценувачот и да ги забележи потенцијалните ризици што се идентификувани. Дискусијата не треба да дава решение за

[39] NATO Standardization Agency (2011). *Allied Command Operations Forces Standards (AFS) Volume VII – Combat Readiness Evaluation of Land HQs and Units (CREVAL), pg. 56*

идентификуваните ризици или проблеми. Ако за време на следењето се забележат одредени слабости или недостатоци, треба да се напише препорака. Треба да се напише изјава за тоа како да се поправи проблемот и кој треба да ја направи корекцијата. Секогаш треба да се повикувате на конкретни сојузни публикации (АП - Allied Publications или СТАНАГ). Тука се препорачува нов начин на извршување на одредени работи за да се реши или елиминира проблемот (нови процедури, нова опрема итн.)[40].

Препораката може да бара и нови или изменети публикации, преглед на командните односи, подобрена обука итн.

Сето ова може да се сумира како:

- Набљудување: Ова е она што го видов;
- Дискусија: Ова е потенцијалниот исход (ризик или проблем);
- Препорака: Ова е она што треба да се направи во врска со тоа.

6.4.8 Учење од пракса

Целта на ова е да се стандардизира известувањето во базата на податоци. За време на проценката, одговорност на секој проценител е веднаш по враќањето од проценката да ги внесе потребните податоци во базата на податоци, за да се поедностави постапката за пишување известувања во базата на податоци.

6.5 Улоги и одговорности на вклучените во евалуацијата

6.5.1 Структура на тимот за евалуација

Евалуацијата на единиците во армијата на Република Северна Македонија и во други земји, кои се евалуираат според концептот на оперативни способности, ја спроведува тим за евалуација, кој обично се состои од следниве елементи[41]:

Директор за евалуација (EVALDIR), кој ја спроведува евалуацијата со еден или повеќе тимови во зависност од големината на единицата што се евалуира;

[40] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg.II - L- 4

[41] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. II-F-1

Тимови за евалуација – составени од сертифицирани евалуатори кои завршиле или во моментов завршуваат курс за обука за евалуација (ETC), при што водачот на тимот мора да биде сертифициран евалуатор;

Управител на база на податоци; Стручни лица (CME).

Точниот број и структурата на националниот тим за проценка не се утврдени, бидејќи зависат од големината и сложеноста на единицата што се проценува, како и од бројот на задачи што треба да се проценат, но во просек се користат околу 12-20 проценувачи за проценка на единица на баталјонско ниво, 5-7 за единица на ниво на чета.

6.5.2 Директор или раководител на тимот за евалуација (EVALDIR)

Директорот/раководителот на тимот за евалуација управува со подготовката и спроведувањето на евалуацијата на завршната вежба[42]. За време на подготовката на Главната листа на настани/Главната листа на инциденти (MEL/MIL) и определувањето на ресурсите за спроведување на проценката, водачите на стимулите или експертите во одредени области исто така ќе соработуваат со водачот на тимот за евалуација. Раководителот на тимот за проценка може да побара од сопственикот на вежбата одредена потребна документација или ресурси за подготовка и работа на тимот за проценка. Процесот на планирање на вежбата треба да обезбеди координација на сите клучни елементи, истовремено обезбедувајќи ги потребните ресурси и документи за евалуацијата. Треба да го усогласи или потврди MEL/MIL со сопственикот на вежбата и да изработи план за евалуација како составен дел од документацијата за планирање на вежбата (План на вежбата - ОБЈАСНУВАЊЕ). Хармонизацијата на сите планови и потврдувањето на потребните ресурси за работата на тимот за проценка мора да се завршат најдоцна 30 дена пред почетокот на вежбата што ќе се проценува. Директорот исто така го подготвува и поднесува првичниот извештај до командантот на оценетата единица веднаш по завршувањето на проценката, и го подготвува и поднесува конечниот извештај во утврдениот временски рок.

[42] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. II-F-3

6.5.3 Оценувач

Главната алка во процесот на оценување и сертификација на формирањето пријавено во базенот (групата) на сили се оценувачите. Тие имаат огромна одговорност и задача темелно и квалитетно да се подготват за претстојната проценка, вклучувајќи го и проучувањето на целата потребна литература поврзана со задачите што се оценуваат. За правилно и целосно спроведување на проценката, тие изготвуваат сопствен план за проценка, во кој ги внесуваат сите свои задачи за проценка од листата на задачи и ги поврзуваат со веќе дефинираната листа MEL/MIL во согласност со методите и техниките за проценка. Тие мора да бидат квалификувани и сертифицирани како оценувачи за соодветното ниво на оценување[43].

6.5.4 Администратор на база на податоци (менаџер)

Тековната ИТ-поддршка за тимот за евалуација и за директорот на евалуаторите во врска со базата на податоци е неопходна за квалитетно спроведување на евалуацијата. Администраторот на базата на податоци е одговорен за целосната подготовка на базата на податоци и за мрежната конекција на сите членови на тимот за проценка. Тој/таа постојано ја ажурира базата на податоци со потребната литература и ги зачувува внесените податоци на дневна основа.

6.5.5 Стручни лица (СЛ)

За сеопфатна и висококвалитетна имплементација на проценката, неопходно е да се имаат експерти во одредени специфични области доколку во тимот за проценка не постои таков профил на оценувач (на пр. лекар, експерт за хемиско-биолошки, радиолошки и нуклеарни материи (CBRN), итн.). Овие лица ги подготвуваат и ги извршуваат задачите од листата на задачи што се поврзани со нивното искуство. Тие, исто така, соработуваат со другите проценувачи и им помагаат при проценката на специфични задачи поврзани со нивното искуство. Експертите во специфични области ќе станат составен дел од тимот за проценка доколку тоа го побара директорот на тимот за проценка за време на советодавната посета што му претходи на процесот на подготовка за проценка.

[43] SHAPE (2016). *Operational Capability Concept Evaluation and Feedback Programme Handbook, Version 3.1*, pg. II-F-4

6.5.6 Командант на формацијата

Командантот на единицата што се проценува е должен да достави проценка на подготвеноста на единицата до раководителот на тимот за проценка. За време на проценката, тој е должен да овозможи пристап до личните податоци и документацијата на единицата. Тој мора да ја достави целата документација за единицата што се проценува на англиски јазик (освен ако не е SEL-1). 3.2.7 Одговорност на тимот за проценка за подготовка на проценувачите.

Директорот/раководителот на тимот за проценка е одговорен за подготовка на тимот. Подготовката на тимот обично се одвива на локацијата каде што ќе се одржи вежбата, со задолжително присуство на претставник од управувањето со вежбата кој е одговорен за подготовка на MEL/MIL и подготовка на ознаките (Противнички сили - OPFOR и актери).

<u>Активностите што треба да се спроведат за време на подготовката на тимот за проценка се:</u>

- Запознавање на тимот за проценка со задачата и ограничувањата во областа каде што се спроведува вежбата;
- Вовед во задачата, плановите за подготовка и степенот на завршеност и обученост на единицата што се оценува (по можност врз основа на известувањето од завршената самооценка ниво 1);
- Запознавање со референтни документи, стандарди и критериуми (НАТО и национални) кои вклучуваат стандардни оперативни процедури и упатства (Стандардни оперативни процедури - СОП, Стандардни оперативни упатства - СОУ);
- Запознавање со сценариото на вежбата, MEL/MIL и списокот на инциденти;
- Координација на MEL/MIL и списокот на инциденти со претставниците на управувањето со вежбата, издавање дополнителни задачи. Обезбедува подготовка за обука (инструктори, ресурси), континуиран надзор на обуката, спроведување на безбедносни мерки и повратни информации за статусот на обуката.

- Изведува самооценка на подготвеноста на сопствената единица и испраќа известување до повисокиот офицер за подготвеноста, прегледувајќи ги преземените мерки за отстранување на недостатоците.
- Соработува во процесот на планирање и спроведува активности во организацијата на завршната вежба, т.е. проценка на ниво 1.

7. Заклучоци

Трансформацијата се заснова на Долгорочниот план за развој на одбранбени капацитети. Трансформацијата на армијата мора да ја постигне целта за градење капацитети кои можат да ги исполнат следниве цели:

- ✓ Одвраќање и одбрана од вооружена агресија и заштита на територијалниот интегритет и независност на Република Северна Македонија;
- ✓ Учество во операции во рамките на колективната одбрана на НАТО, управување со кризи и кооперативна безбедност;
- ✓ Ангажирање на воени способности и капацитети за поддршка на други компоненти на одбранбениот систем во поддршка на цивилните власти и граѓаните. Трансформацијата на армијата е многу сложен процес, на кој се пристапува многу внимателно во однос на планирањето, организацијата и имплементацијата, со цел да биде во согласност со реалните капацитети на државата. Формациите мора да бидат структурирани на таков начин што целосно ќе ги постигнат целите утврдени во СОП за 2018 година и финансиските можности на земјата. Потребно е постојано да се модернизираат сите објекти за да се одржи чекор со современите армии.

Системот за обука на вооружените сили на Република Северна Македонија е насочен кон градење квалитетно образование и обука што ќе создаде капацитети кои обезбедуваат национален суверенитет, како и ќе придонесе за колективната одбрана на Алијансата и процесот на градење одбранбени капацитети за безбедноста и одбраната на ЕУ. Образованието и обуката се со висок квалитет, но сè уште постојат области кои бараат понатамошен развој.

Планирањето, организацијата и спроведувањето на обуката на персоналот се засноваат на доктринални публикации на националните вооружени сили во организациски и функционални области. Системот за обука вклучува: индивидуална обука на персоналот, колективна обука на армискиот персонал и формации и обезбедување обука. Обуката на офицерите, наредниците и војниците е насочена кон континуирано подобрување и надградба на нивните професионални квалификации. Воениот персонал учествува во различни форми на обука во Бугарија и во странство за да стекне специфични вештини и компетенции за да ја подобри оперативната компатибилност и да ги одржи тактичките, оперативните и стратешките способности. Сепак, постои и простор за зголемена соработка со други земји-членки на НАТО и со членки на „Партнерство за мир“. Вооружените сили имаат ограничени капацитети за образование и обука за да ги исполнат стандардите на НАТО. Потребно е да се модернизираат капацитетите за образование и обука.

Оценувањето и анализата на обуката се во согласност со барањата на националните документи за верификација и евалуација на воените формации на Армијата. Се нагласува потребата нашите пријавени единици да бидат подготвени за распоредување со целосна оперативна компатибилност со земјите-членки на НАТО и други потенцијални сојузници.

Целосната оперативна компатибилност е одговорност и на НАТО, преку воспоставување стандарди и концепти за нивна проценка, и на оние земји кои сакаат да учествуваат во операции предводени од НАТО. Развојот на програмата за проценка на интероперабилноста на единиците во армијата на Република Северна Македонија е од големо значење за подготовката на единиците, како за учество во операции предводени од НАТО, така и за целосна и висококвалитетна имплементација на главните функции (мисија) за кои постои Армијата на Република Северна Македонија, а тоа е да го зачува и заштити територијалниот интегритет и суверенитет на државата.

Спроведувањето на овој вид проценка на прогласените формации е една од најдобрите алатки за нивна подготовка за претстојните задачи што ќе се извршуваат. За успешно спроведување на овие подготовки, како и на процесот на проценка, неопходно е да се спроведат детални анализи и да се извлечат потребните заклучоци од направените подготовки.

Често се случува анализите во единиците да не се спроведуваат или да се бескорисни, да траат предолго по извршувањето на активноста и, поради недостаток на разбирање за нивното значење, позитивните ефекти се многу мали или не постојат. Зошто е потребно да се спроведуваат анализи и да се извлечат соодветни заклучоци врз основа на нив? Спроведувањето воени активности во воени мисии е исклучително скапо (особено кога постои можност да се плати со човечки животи), поради што секој поединец, командантот или единицата мора да учат од сопствените и од туѓите грешки, а оние кои не го прават тоа се неодговорни кон себеси и кон своите единици и ќе бидат осудени да ги повторуваат истите грешки. Кога зборуваме за анализа и проценка на подготвеноста, всушност зборуваме за анализа на проценката на подготвеноста, каде што се обидуваме да дадеме повратни информации за состојбата на подготвеноста, т.е. за утврдените предности и слабости на единицата. Оценувачите треба да известуваат за подготвеноста и идентификуваните слабости, а не треба да навлегуваат во причините за овие слабости или недостатоци, ниту во одговорноста за нивно отстранување.

Одредувањето на причините за недостатоците, одговорноста и мерките за подобрување на ситуацијата им се препушта на тимовите кои ги прогласуваат и подготвуваат деловите. Со целосното спроведување на концептот на оперативна способност, проценка и повратни информации во процесот на планирање и спроведување на обуката и сертификацијата на сите делови на армијата на Република Северна Македонија, ќе се постигне оперативна компатибилност со НАТО, што пак е основа за понатамошно планирање, остварување и одржување на потребното ниво на борбена готовност на единиците за извршување на широк спектар на операции.

7.1 Општи заклучоци и препораки

Современото војување најчесто се води од заеднички сили, без разлика дали тоа вклучува воено ангажирање, безбедносна соработка и одвраќање, операции за одговор при кризи, операции со ограничена употреба на сила или операции и кампањи од голем обем.

Тие се спроведуваат во средина каде што воените сили соработуваат со владини и невладини организации, мултинационални сили и други локални и глобални организации. Оттука произлегува важноста од разбирање на принципите и правилата на заедничкото

војување за единиците да можат успешно да планираат и спроведуваат заеднички операции.

Операциите за поддршка на мирот се дел од заедничкото војување, а формациите на Армијата на Република Северна Македонија предвидени за ангажман во ОПМ мора да се развиваат врз основа на основните принципи на планирање и правилата за водење заеднички воени операции.

Подготовката на штабовите и единиците треба да биде насочена кон спроведување на заеднички операции и ОПМ во согласност со принципите и задачите. Преку своето учество и придонес во градењето на глобален мир, армијата на Република Северна Македонија ја гради својата меѓународна репутација како сериозен и вреден партнер во меѓународната заедница и „извозник на безбедност“. Континуираното учество во меѓународни мисии е движечка сила за градење и подобрување на севкупните оперативни способности, а самото учество обезбедува можност за практичен развој и надградба на вооружените сили. Сите лекции научени од учеството во меѓународни мисии треба да се земат како поука за извршувањето на идните задачи во операциите за одржување на мирот. Структурата на формациите мора да биде таква што тие ќе можат целосно да ги постигнат своите цели, додека остануваат во рамките на финансиските можности на земјата.

Структурирањето мора да се постигне преку процес на трансформација на армијата, што само по себе е многу сложен процес на кој мора да се пристапи многу внимателно во однос на планирањето, организацијата и имплементацијата за да биде во согласност со реалните капацитети на земјата. Сите капацитети треба постојано да се модернизираат за да се одржат чекор со современите армии. Образованието и обуката се со висок квалитет, но сè уште има области кои треба да се развиваат понатаму.

Системот за обука вклучува: индивидуална обука на персоналот, колективна обука на армискиот персонал и формации и обезбедување обука.

Тука мораме да нагласиме дека вооружените сили имаат ограничен капацитет за образование и обука за да ги исполнат стандардите на НАТО. Потребно е да се модернизираат капацитетите за образование и обука.

Се нагласува дека нашите пријавени единици мора да бидат подготвени за распоредување со целосна оперативна компатибилност со земјите-членки на НАТО и други потенцијални сојузници. Дали нашите пријавени единици се подготвени за целосна оперативна компатибилност со земјите-членки на НАТО и други потенцијални сојузници може да се потврди само преку независен систем за евалуација на формациите. Со целосната имплементација на концептот на оперативна способност, оценување и повратни информации во процесот на планирање и спроведување на обуката и сертификацијата на сите единици во армијата на Република Северна Македонија, ќе се постигне оперативна компатибилност со НАТО, што пак е основа за понатамошно планирање, постигнување и одржување на потребното ниво на борбена готовност на единиците за извршување на широк спектар операции.

8. Заклучок

Современото безбедносно опкружување е висококомплексно, непредвидливо и динамично. За да се обезбеди неопходен систем за безбедност и одбрана за општеството, мора да постојат капацитети и сили кои можат соодветно да одговорат на безбедносните предизвици и закани и на нарушувањата на мирот. Планирањето засновано на способности е модерен пристап кон одбранбеното планирање и овозможува идентификација на потребните способности во согласност со одбранбената политика, предизвиците и безбедносните закани. Развојот на одбранбените способности се соочува со ограничувања на ресурсите кои го ограничуваат нивното навремено и целосно воспоставување. Затоа, преку процесот на одбранбено планирање, неопходно е да се постигне рамнотежа помеѓу потребите и способностите. При градењето на способности во сојузнички формат, за да се обезбеди потребната интероперабилност, оваа изградба мора да се заснова на ДАП, заеднички концепти и доктрини. Со зачленувањето во НАТО, земјата се обврзува да учествува со воени сили во различни операции, како и во операции за одржување на мирот. Градењето интероперабилни сили за учество во операции за поддршка на мирот претставува вистински предизвик за Вооружените сили на Република Северна Македонија (ВСРМ). Во моментов, ВСРМ одржуваат голем број способности за извршување на своите одбранбени мисии, вклучително и учество во операции за одржување на мирот. Севкупниот капацитет е ограничен и бара понатамошен развој, особено во однос на

остварувањето на целта на АРСМ за целосна оперативна компатибилност со НАТО. Сè на сè, постојат области каде што АРСМ постигна голем напредок, но и области каде што е потребен понатамошен развој. НАТО очекува земјите-членки да соработуваат во развојот на севкупните колективни способности на Алијансата преку ефективно користење на стандардизацијата, обуката, вежбите, научените лекции и искуството. За подобро справување со предизвиците при градењето интероперабилни сили, членките (вклучително и вооружените сили на Република Северна Македонија) можат да ги користат ресурсите на коалицискиот систем за да го подобрат развојот на сопствените капацитети, што ќе придонесе за развој на колективните капацитети на НАТО. Главната цел на АРСМ е да ги искористи сите свои ресурси и ресурсите на коалицискиот систем за да обезбеди, обучи и одржува потребни сили и способности способни да спроведуваат широк спектар на операции, како и мировни операции, со сили кои се интероперабилни со силите на НАТО.

Армијата на Република Северна Македонија, која ги надминува сите предизвици следејќи ги принципите за градење на интероперабилни способности, ќе се развие во модерна, мобилна и целосно обучена армија со интероперабилни сили и, заедно со државите членки на НАТО, ќе ги извршува сите задачи што произлегуваат од договорот за членство во НАТО и ќе учествува во мировните операции заедно со нив.

9. Користена литература

1. (Министерство за одбрана) http://www.mod.gov.mk/?page_id=4586&lang=mk
2. SHAPE (2016). Прирачник за програмата за евалуација и повратни информации за концептот на оперативна способност, верзија 3.1.
3. Агенција за стандардизација на НАТО (2011). AAP-6: Воено-технички речник на термини и дефиниции на НАТО за употреба во НАТО.
4. Агенција за стандардизација на НАТО (2011). Стандарди за силите на сојузничките команди за операции (AFS) Том VII – Оценка на борбената готовност на копнените штабови и единици (CREVAL), стр. 5.
5. Бела книга за одбраната на Република Македонија, Арберија Дизајн Тетово, Скопје, 2012 г.
6. Би-СК Директива за образование и обука (E&TD) 075-002, септември 2016.
7. Директива на Би-СК за колективна обука и вежби (CT&ED) 075-003, 2 октомври 2013 г.
8. Директива на Би-СК за образование и индивидуална обука 075-007, од 10 септември 2015 г.
9. Доктрина на сојузниците за заеднички операции, AJP 3(A) (2007)стр. 1-6.
10. Долгорочен план за развој на одбранбени капацитети 2019–2028, Министерство за одбрана на Република Северна Македонија, Скопје, мај 2019 г.

11. Енев Емил, Маринов Петар. Операции за одржување на меѓународниот мир и безбедност. -Софија 2014 стр.100.
12. Заедничка доктрина на сојузниците за заеднички операции AJP 3(A), (2007), стр. I
13. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011) стр. I – 1
14. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. I – 13
15. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. A- 2
16. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. GL – 14
17. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. I – 10
18. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. I – 3
19. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. I – 5
20. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. I – 8
21. Заедничка публикација 3-0, Заеднички операции, (2011), стр. I –15
22. Заедничка публикација 3-16, Мултинационални операции, (2013).
23. Заедничка публикација, ЗП 3-08, Меѓуорганизациска координација за време на заеднички операции, (2011).
24. Заедничка сојузничка доктрина за воздушни и вселенски операции AJP 3.3.
25. Закон за служба во Вооружените сили на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/10).
26. Правилник за постапка за одржување и проверка на физичката подготвеност за служба во Оружените сили на Република Северна Македонија за активниот воен персонал, „Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 170, 7 септември 2016 г.
27. Сојузна публикација (AJP)-3.4.1 - ОПЕРАЦИИ ЗА ПОДДРШКА НА МИРОТ (ЈУЛИ 2001), стр. 6 – 6.
28. Сојузничка доктрина за заеднички операции, AJP 3(A), (2007), стр. 1-6
29. Сојузничка доктрина за заеднички операции, AJP 3(A), (2007), стр. 1-7
30. Сојузничка доктрина за копнени операции AJP 3.2
31. Стратешка одбранбена ревизија 2018 на Република Македонија, Влада на РМ, Скопје, 2018.
32. Упатство за спроведување обука во ОРМ, ГШ на ОРМ, Скопје, 2010 г.